

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Pirmsskolas izglītības skolotājs

INETA RĪBENA

**Sadarbības prasmju sekmēšana 3 – 4 gadīgiem bērniem
dramatizācijas rotaļā pirmsskolā**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Profesore

Akadēmiskais amats

Dr.paed.

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Anna Līduma

Vārds, uzvārds

Paraksts

Rīga 2020

Anotācija

Kvalifikācijas darba autore: Ineta Rībena

Kvalifikācijas darba tēma: Sadarbības prasmju sekmēšana 3 – 4 gadīgiem bērniem dramatisācijas rotaļā pirmsskolā.

Pētījuma mērķis: pētīt 3 – 4 gadīgu bērnu sadarbības prasmes un to sekmēšanu dramatisācijas rotaļā pirmsskolā.

Pirmajā nodaļā, lai sasniegtu mērķi, darba autore analizējusi zinātnisko literatūru par 3-4 gadīgu bērnu sadarbības prasmēm, pētījusi sadarbības prasmju nozīmi bērna attīstībā, sadarbības prasmju veicinošus un kavējošus faktorus, kā arī iespējas pilnveidot sadarbības prasmes dramatisācijas rotaļās pirmsskolas pedagoģiskajā procesā.

Otrajā nodaļā atspoguļots veiktais empīriskais pētījums, kurā ir pamatota izvēlēta pētījuma metodoloģija un raksturota pētījuma gaita. Sniegts pētījumā izvēlēto bērnu raksturojums pētāmās tēmas aspektā, izvirzīti paņēmieni sadarbības prasmju veicināšanā, kā arī pētīti un analizēti sadarbības prasmju kritēriji.

Darba noslēgumā izstrādāti teorētiskā un empīriskā pētījuma secinājumi.

Pētījuma sākumā izvirzītā **hipotēze:** Sadarbības prasmes 3 – 4 gadīgiem bērniem tiks sekmētas, ja:

- skolotāja izveidos dramatisācijas rotaļu saturu, kas atbildīs bērna iespējām;
- bērni ar aizrautību piedalīsies dramatisācijas rotaļās;
- bērni kopā ar skolotāju izvērtēs sasniegto rezultātu.

Darbs sastāv kopumā no 55 lpp., darbā ir iekļauti 5 attēli, 16 tabulas un izmantoti 29 literatūras avoti, no tiem 4 angļu un 6 krievu valodā.

Atslēgvārdi: bērns, dramatisācijas rotaļa, pirmsskola, sadarbības prasmes.

Abstract

Qualification work author: Ineta Ribena

Thesis topic promoting: Cooperation skills for 3-4 years olds in dramatization play in preschool.

The aim of the research: To study the cooperation skills of 3-4 years old children and their promotion in dramatization play in preschool.

The first chapter, in order to achieve the goal, the author has analysed the scientific literature on cooperation skills of 3-4 years old children studied the roles of cooperation skills in child development factors that promote and hinder cooperation skills, as well as opportunities to improve cooperation skills in dramatization games in preschool pedagogical process.

The second chapter presents the performed empirical research which substantiates the chosen research methodology and describes the course of the research. The characteristics of the children selected in the research in aspect of the researched topic are given, the promotion of cooperation skills are proposed, as well as the criteria of cooperation skills are researched and analysed.

At the end of the work, the conclusions of theoretical and empirical research are developed. Hypothesis put forward at the beginning of the **research**: Cooperation skills for 3-4 years old children will be promoted if:

The teacher will create the contents of dramatization games that will correspond to the child's abilities:

- Teacher will create a dramatization and theatricality play content that meets the child's possibilities
- Children will participate in drama games with enthusiasm;
- The children will evaluate the achieved result together with the teacher.

The work consists of a total of 55 pages, the work includes 5 figures, 16 tables and 29 literature sources, 4 of them in English and 6 in Russian.

Keyword: Collaboration skills, child, dramatization games, preschool.

Satura rādītājs

Ievads.....	5
1.3 – 4 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanai dramatisācijas rotaļās	7
1.1.Dramatisācijas rotaļu būtība un veidi.....	7
1.3.Dramatisācijas rotaļu satura izstrāde sadarbības prasmēm un kritēriji un rādītāji sadarbības prasmju noteikšanai	16
2.Empīriskais pētījums par 3 – 4 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanu dramatisācijas rotaļās	21
2.1.Pētījuma metodoloģija.....	21
2.2.Pētījuma bērnu grupas sadarbības prasmju raksturojums	22
2.3. Bērnu darbība dramatisācijas rotaļās un izmaiņas sadarbības prasmēs	25
2.4. Vēcāku anketēšanas rezultātu apstrāde un analīze	29
Secinājumi	41
Priekšlikumi.....	42
Literatūras un citu avotu saraksts	43
Pielikumi.....	46

Ievads

Sadarbības prasmes ir svarīgi attīstīt jau bērnībā, lai bērns spētu veidot kontaktus un risināt savas problēmas. Ir novērots, ka 3 – 4 gadi ir vecums, kad bērni prot runāt un izteikt savas sajūtas ar vārdiem, kas ir ļoti būtiski, sadarbojoties ar citiem: gan vienaudžiem, gan vecākiem un pirmsskolas izglītības iestādes personālu. 3 – 4 gadīgiem bērniem ļoti nozīmīga sadarbības prasmju veidotāja ir rotaļa. Saskaņā ar Ministru kabineta 2018. gada 21. novembra noteikumiem Nr. 716 “Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem” galvenais bērna darbības veids pirmsskolā ir rotaļnodarbība visas dienas garumā. Rotaļnodarbības tiek organizētas gan iekštelpās, gan ārā. Svarīgi, lai pedagogs mērķtiecīgi organizētu un netieši vadītu mācīšanos rotaļnodarbībā, ietverot bērna brīvu un patstāvīgu rotaļāšanos un nodrošinot bērniem vienmērīgu slodzi, atpūtu un bērna darbošanos atbilstoši individuālajām spējām (Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām, 2018).

Tiek uzskatīts, ka tieši dramatizācijas rotaļas ir piemērotas 3 – 4 gadīgiem bērniem, ņemot vērā viņu individuālās spējas. Iesaistot bērnus dramatizācijā ar kādas konkrētas problēmas sižetu, viņiem ir iespēja līdzpārdzīvot un rast risinājumu jebkurai problēmai. Bērns iejūtas kādā konkrētā personāžā, tādejādi izdzīvo tajā notiekošo, un viņa izpratne un emocionālais „gandarījums” ir lielāks nekā tad, ja viņš būtu dzirdējis tikai stāstu ar to pašu sižetu, kuru izspēlē. Ja lugas sižetā ir kāda aktuāla problēma, ar kuru bērni sastopas ikdienā, piemēram, dalīšanās ar rotaļlietu vai nespēja rotaļā pieņemt kādu citu bērnu, tad arī tiek piedāvāts problēmas risinājums. A. Randohas un D. Augstkalnes (2015) skatījumā rotaļa palīdz bērniem sevi pārbaudīt un parādīt, ko viņi zina. Tā dod iespēju bērnam izvērtēt savu un citu bērnu uzvedību, savaldīt sevi. Atveidojot konflikta vai sadarbības situācijas, viņi mācās dramatizēt.

Novērojumi ikdienā rāda, ka mūsdienās pirmsskolas vecuma bērni daudz laika pavada pie planšētdatoriem, telefoniem un datoriem. Viņi maz rotaļājas. Ilgstoši skatoties digitālās iekārtas, tiek ierobežota komunikācija ar citiem cilvēkiem, līdz ar to netiek veicinātas sadarbības prasmes un nepietiekami veidojas bērnu vārdu krājums. Rotaļas iedarbojas uz bērna attīstību veselumā, un teatrālā rotaļa palīdz bērnam vieglāk attīstīt un pilnveidot stāstītprasmi. Teorētiskajos avotos tiek akcentēts (Kotkina, 2017) ka, runas attīstības nodarbībās teatrālās un dramatizācijas rotaļas tiek izmantotas, lai koriģētu bērnu nepareizo izrunu, veicinātu vārdu krājuma daudzveidību un nodrošinātu bērna pozitīvās emocijas. Atveidojot kādu no pasaku varoņiem, bērns atkārtoti literāro tekstu, tādā veidā izkopjot savu

valodu. Piedaloties dramatizācijas un teatrālajās rotaļās, bērns pārvar nedrošību un līdz ar to runas barjeru, tādā veidā paplašinot vārdu krājumu.

Strādājot pirmsskolas izglītības iestādē, var novērot, ka bērniem nereti ir ļoti grūti nonākt pie kompromisa gan ikdienas situācijās, gan rotaļās. Darba temats ir aktuāls, jo sniedz rekomendācijas, kā dramatizācijas rotaļa var uzlabot 3 – 4 gadīgu bērnu sadarbības prasmes, tādējādi mazinot bērnu strīdus un apgūstot spēju rast kompromisus un visu sarunāt mierīgā ceļā. Pētījuma temats ir **Sadarbības prasmju sekmēšana 3 – 4 gadīgiem bērniem dramatizācijas rotaļā pirmsskolā.**

Pētījuma objekts: dramatizācijas rotaļa pirmsskolā

Pētījuma priekšmets: 3 – 4 gadīgu bērnu sadarbības prasmes

Pētījuma mērķis: pētīt 3 – 4 gadīgu bērnu sadarbības prasmes un to sekmēšanu dramatizācijas rotaļā pirmsskolā.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku atziņas par dramatizācijas rotaļu.
2. Raksturot 3 – 4 gadīgu bērnu sadarbības prasmes, izstrādāt kritērijus un rādītājus to noteikšanai.
3. Veikt empīrisko pētījumu par 3 – 4 gadīgu bērnu sadarbības prasmēm autores izstrādātās dramatizācijas rotaļās.
4. Analizēt empīriskā pētījuma rezultātus un izstrādāt priekšlikumus 3 – 4 gadīgu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanai dramatizācijas rotaļā.

Pētījuma hipotēze: Sadarbības prasmes 3 – 4 gadīgiem bērniem tiks sekmētas, ja:

- skolotāja izveidos dramatizācijas rotaļu saturu, kas atbildīs bērna iespējām;
- bērni ar aizrautību piedalīsies dramatizācijas rotaļās;
- bērni kopā ar skolotāju izvērtēs sasniegto rezultātu.

Pētījuma metodes:

- a) teorētiskās metodes – literatūras analīze par dramatizācijas rotaļu un sadarbības prasmēm.
- b) empīriskās metodes – intervija, kontentanalīze un novērojums.

Pētījumu bāze – privātā pirmsskolas izglītības iestāde „X”. Pētījumā ietverti 15 bērni, viņu vecāki un 1 skolotāja.

Pētījuma struktūra – ievads, divas daļas (teorētiskā un empīriskā), secinājumi, priekšlikumi, izmantotās literatūras un avotu saraksts un pielikumi.

1. 3 – 4 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanai dramatizācijas rotaļās

1.1. Dramatizācijas rotaļu būtība un veidi

Pirmsskolas vecumā rodas savdabīgas vajadzības un savdabīgas motivācijas, kas ir ļoti svarīgas visai bērna attīstībai un tieši noved pie rotaļas (Выготский, 2003). Rotaļa ir svarīga bērna dzīves sastāvdaļa. Rotaļās bērns apgūst jaunas zināšanas, mācās tās izmantot praksē, viņam veidojas jaunas prasmes un iemaņas (Jerāte, Strazdiņa, 2011). D. Lieģeniece ir uzsvērusi, ka bērna rotaļās var redzēt, kā viņš uztver pasauli, par ko viņam patīk būt, kas viņu interesē, kādas problēmas viņu nomāc. Kaut arī vērojot bērnus no malas, pieaugušajiem var šķist, ka bērni rotaļājas spontāni, patiesībā viņu rotaļas ir apzinātas. Pat, ja bērns ir iesaistījies rotaļā kaut uz īsu brīdi, to, kā viņš izvēlas spēlēties, motivē viņa iekšējie procesi. Rotaļa ir bērna valoda, kura pieaugušajam noteikti ir jārespektē pat, ja tā nav saprotama un liekas nenozīmīga (Lieģeniece, 1995, 10).

Teātris bērna dzīvē ir svētki, emociju uzplaukums, pasaka. Bērns šajā posmā līdzpārdzīvo, jūt līdzī, garīgi “dzīvo” ar varoni visu savu ceļu. Rotaļas laikā attīstās un trenējas atmiņa, domāšana, fantāzija, iztēle un runa. Visas šīs īpašības ir vajadzīgas labai rotaļai uz skatuves (Тыкбаева, 2013).

Dramatizācijai ir liela nozīme bērna attīstībā un audzināšanā. Tā pozitīvi ietekmē bērna iekšējo garīgo pasauli un bagātina vārdu krājumu. Vārdi, saturs, ko tie pauž, attiecības, kas tiek atklātas, uzbur vārda mākslas kopainu. Dramatizācija sekmē pieredzes veidošanos, jo tā ietver vispārcilvēciskās vērtībās. Klausoties, attēlojot un pārdzīvojot literārā tēla rīcību, attieksmes un notikumus, bērns ne tikai bagātina savu emocionālo pasauli, bet arī neapzināti tos salīdzina ar savu pieredzi un atbilstoši tai skumst, priecājas un pārdzīvo. Tas notiek gan sižetiskajās lomū rotaļās, gan dramatizācijas rotaļās, gan stāstu lasīšanas laikā, gan mācoties tekstu no galvas. Emocionālos un izziņas procesus bērns bagātina, mācoties izprast pasaules attēlojumu daiļliteratūrā, mākslā, mūzikā, dejās, ar kurām viņš ir spējīgs pasauli attēlot (Ruskule, 2013). Dramatizācijas rotaļa bērnam ir daudzveidīgas iespējas, jo tās īpaši sekmē bērna teatrālo jaunradi un viņa pašapziņu. Dramatizācijas rotaļu saturs ir tiešā veidā saistīts ar sabiedriskās dzīves norisēm un apstākļiem. Apkārtējo cilvēku darbs un sadzīve netieši nosaka rotaļu vietu bērna dzīvē, to saturu un formu. Dramatizācijas rotaļu saturs mēdz būt ļoti dažāds:

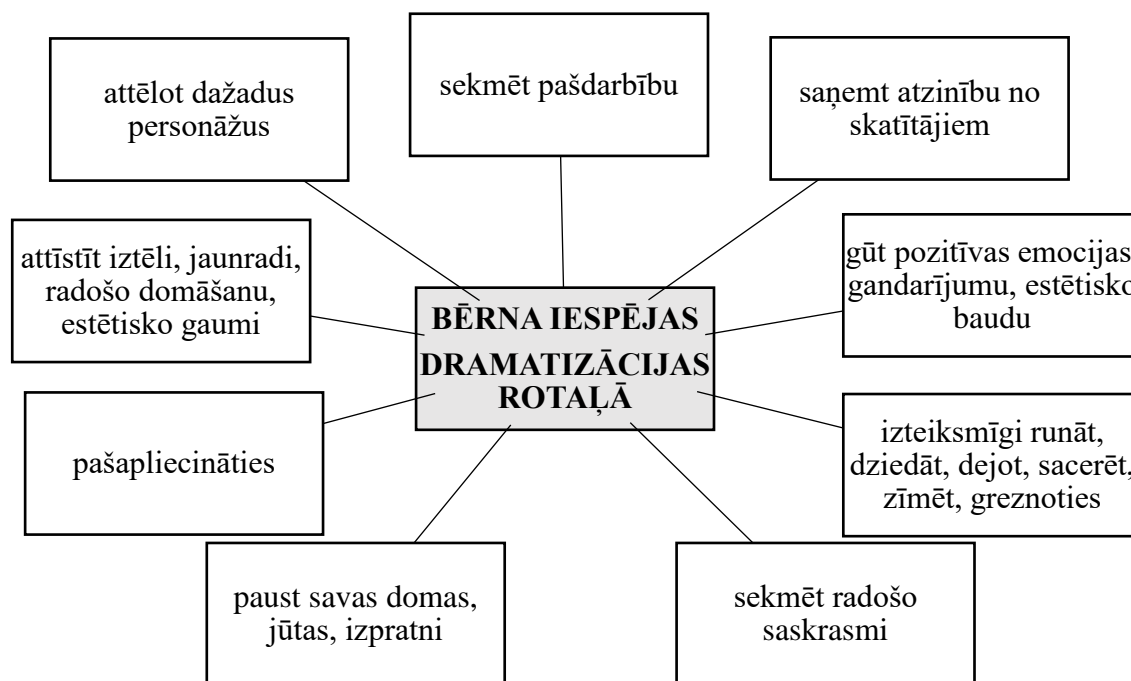
- 1) pamatā var tikt izmantots literārs darbs, kuru bērni ir lasījuši vai klausījušies un pēc tam to radoši apspēlē, piedomājot klāt vēl papildus tēlus, darbības. Ir

svarīgi, lai dramatisējums nebūtu tiešs literārā darba iestudējums, bet gan improvizēts,

- 2) bērni var apvienot vairākus literatūras darbus kopā un tos savienot vienā,
- 3) pašu izdomāts scenārijs – bērni izspēlē teātri, kura pamatā ir pašu pieredze, televīzijā redzētais vai notikumi ģimenē

Dramatisācijas rotaļas raksturo šādas iezīmes:

- 1) bērni mācās sadarboties grupā,
- 2) rotaļu scenāriji balstās uz reālām dzīves problēmām un situācijām,
- 3) bērni spēj paši rast risinājumus problēmsituācijām,
- 4) bērni mērķtiecīgi plāno rotaļas darbību,
- 5) bērni ņem vērā iepriekš uzkrāto pieredzi (Dzintere, Stangaine, 2007). 1.attēlā ir redzamas bērns iespējas dramatisācijas rotaļās.

1. attēls. Dramatisācijas rotaļas iespējas bērnam (Dzintere, Stangaine, 2007)

Dramatisācijas laikā bērni aktīvi izzina apkārtējo īstenību un iegūst socializācijas prasmes, kā arī izzina savu personību. Bērns var darboties aktīvi, izmēģinot savus spēkus un prasmi, iespēļojot savas emocijas, fantāzijas un nākotnes izredzes. Pilnveidojot saskarsmes prasmes, ir nepieciešama pieredze, iespaidi un zināšanas gan par sevi, gan citiem, gan apkārtējo pasauli. Šīs zināšanas bērns izmantos turpmākajā dzīvē, veidojot jaunas attiecības ar cilvēkiem (Ruskule, 2013). Dramatisācijas rotaļas daļēji var pielīdzināt drāmai – terapijai, kas sevī apvieno pašizteikšanās līdzekļus:

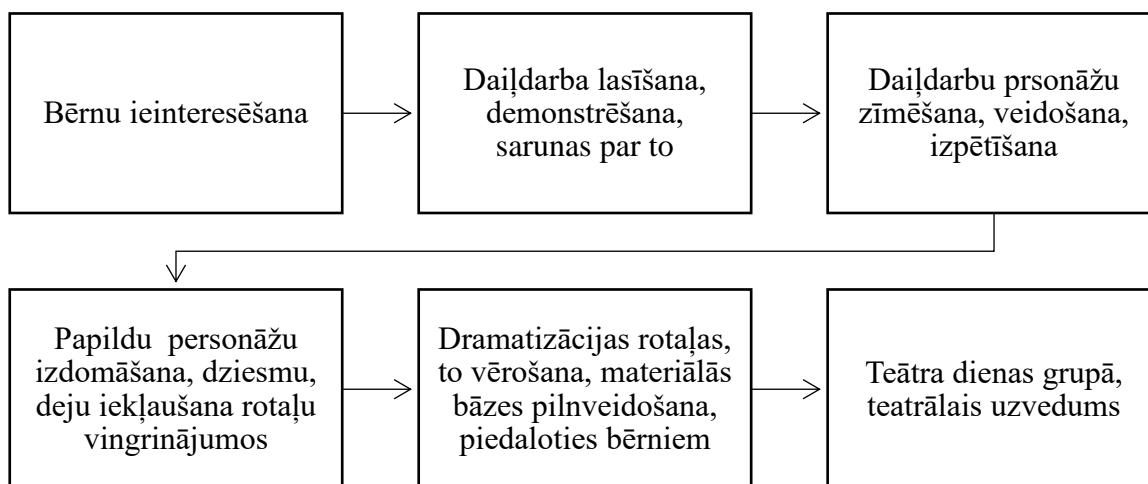
- kustības;

- skaņu;
- runu;
- taktilo kontaktu (Dzintere, Stangaine, 2007)

I. Stangaine atklāj, ka, atšķirībā no lomu rotaļas, teatrālo rotaļu sižetu bērns rada, balstoties uz literāriem darbiem vai paša izdomātu pasaku, lugu, teātra izrādi. Minētās rotaļas tiek dēvētas dažādi – teatrālās, dramaturģiskās, mākslinieciskās, rotaļas – izrādes. Atsevišķi rotaļu pētnieki tās pieskaita arī pie konstruktīvajām rotaļām, pamatojot ar to, ka bērns iesaistās paša izvirzītās problēmas risināšanā – mākslas darba radīšanā; sacerēt pasaku un attēlot to ir kaut kas līdzvērtīgs celtnes izveidei. Teatrālās rotaļas nosacīti var iedalīt divās lielās grupās – dramaturģiskās un režisoriskās rotaļas. Pie dramaturģiskajām rotaļām pieskaitāmas rotaļas, kur bērni paši izpilda aktieru lomas ar savu izteiksmes līdzekļu palīdzību – paši runā, dzied, dejo, muzicē. Bērni iedzīvojas tēlā, dzīvo viņa dzīvi, atdarina personāža runu, intonāciju, kustības, mīmiku. Šo rotaļu sižets parasti ir saistīts ar kādu literāro darbu, vēroto koncertu, kino, arī lomu dialogi ir veidoti tuvu literārā darba dialogiem. Dažkārt šīs rotaļas dēvē arī par “dzīvo teātri”. Otrajā rotaļu grupā – režisoriskajās rotaļās – ietilpst rotaļas ar leļļu teātri un sīko rotaļlietu komplektiem. Bērni ir darbojošās personas, kas ar leļļu palīdzību attēlo noteiktu scēnu. Viņi vada šīs lelles, attēlo to kustības, sarunājas, izmantojot dažādas replikas, īsus izsauceņus, maina balsi intonāciju (Stangaine, 2014).

Ikdienas darbā pirmsskolas izglītības iestādē darba autore ir novērojusi, ka daudzi bērni ir ļoti radoši un ieinteresēti darboties dramaturģiskajās rotaļās. Šajās rotaļās bērns brīvi darbojas, izdomā sižetu, veido dekorācijas, izvēlas tērpus, atdarina tēlus, balstoties uz paša bērna priekšstatiem par to.

Ir vairāki iespējamie rotaļas vadīšanas posmi, kuros piedalās visi bērni (skat. 2.attēlu).

2.attēls. Dramaturģiskajās rotaļas vadīšanas soļi (Dzintere, Stangaine, 2007)

Kā redzams 2.attēlā, lai uzsāktu dramatisācijas rotaļu, ir jārosina un jāieinteresē bērnu iesaistīties. Vislabāk to var panākt, izspēlējot rotaļu situācijas, iejūtoties tēlos. Kad tēli ir iepazīti, var turpināt ar daiļdarba lasīšanu, kur darbojas tie paši tēli. Lai bērni vēl labāk tos iepazītu un izdzīvotu, skolotāja var aicināt bērnus attēlot šos tēlus zīmējumos, aplikācijās, darbojoties ar plastilīnu un citos praktiskajos darbos. Daiļdarba sižetu bērni var attēlot, konstruējot, piemēram, māju, ja tāda bija daiļdarbā un, izmantojot patstāvīgi izveidotos tēlus, izspēlēt jau zināmo sižetu. Skolotāja bērnu interesi var pastiprināt, iesaistot viņus dažādos rotaļu vingrinājumos. Bērni vēro un gūst pamudinājumu šo rotaļu turpināšanai. Kā papildus stimulu rotaļām var izmantot arī teātra dienas organizēšanu grupā, kur iesaistīti gan bērni, gan viņu vecāki. Svarīgi, lai daiļdarba lasīšana, sižeta izspēlēšana, tēlu veidošana praktiskajos darbos, rotaļu vingrinājumi un teātra diena radītu bērnos pozitīvas emocijas un enerģijas pieplūdumu, kas tālāk pārvērstos vēlmē izspēlēt iepriekš piedzīvoto dramatisācijas rotaļā, ļaujot vaļu iztēlei, papildinot literārā darba sižetu (Dzintere, Stangaine, 2007).

R. Ruskule izdala šādus dramatisācijas veidus:

- attēlu teātris;
- flanelogrāfs;
- rotaļlietu teātris;
- pirkstiņleļļu teātris;
- roku leļļu teātris;
- lomu spēles, kur darbojas pats bērns;
- ēnu teātris (Ruskule, 2013).

Attēlu teātris – šajā teātrī izmanto divpusēji apskatāmus leļļu teātra tēlus un teātra dekorācijas. Ir svarīgi, lai visas dekorācijas būtu stabili nostiprinātas. Leļļu tēla atveidotājam ir svarīgi ar intonācijas palīdzību atainot lelles noskaņojumu un raksturu. Pārsteiguma momentu rada negaidīts lelles uz nāciens, kas rada lielu bērnu izbrīnu. Galvenais ir mudināt bērnus radoši domāt, izgudrot jaunas, oriģinālas dekorācijas – tas viss veicina bērna iztēli (Ruskule, 2013).

Flanelogrāfs – izmanto flaneļa tāfeli, kas ir ar flaneļa pārklājumu dēlis, kuru var izmantot dažādos veidos (Stewart, 2011). Ar flanelogrāfa palīdzību var parādīt bērniem teātri uz ekrāna. Mīkstā flaneļa auduma dēļ pasakas tēlus veiksmīgi var piestiprināt pie flanelogrāfa. Flanelogrāfa ekrāns var būt dažādas formas un lieluma. Leļļu teātra izrādes var būt daudzveidīgas, tās var dažādi variēt (Ruskule, 2013). D. Dzintere un I. Stangaine flanelogrāfu dēvē par bilžu teātri. To var novietot pie sienas vai uz galda, lai bērniem tas būtu sasniedzams un lai uz tiem varētu kārtot daiļdarba personāžus. Bilžu teātrī var piedalīties viens “aktieris”,

kurš runā tekstu un pārvieto attēlus, vai divi “aktieri”, kuri katrs no savas flanelogrāfa puses pārvieto attēlus, runā teicēja tekstus, kā arī veido dialogus (Dzintere, Stangaine, 2007).

Rotaļlietu teātris – šajā teātrī izmanto dažādas rotaļlietas – gan rūpnieciski izgatavotas, gan paštaisītas, gan veidotas no dabas materiāliem. Šeit iztēlei nav robežu. Svarīgi, lai rotaļlietas stingri turētos uz pamatnes un būtu ērti lietojamas (Ruskule, 2013). D. Dzintere un I. Stangaine skaidro, ka bērni, kas piedalās šādā izrādē, sēž pie galda, viņi ņem rotaļlietas, pārvieto tās un runā viņu vietā. Bērniem ir interesanti, ka lelle, kuru viņi tikko baroja, mazgāja un guldināja, ir pārvērtusies par aktrisi, kas runā, dzied un kustas. Pēc tam viņi to cenšas attēlot savās sižetiskajās rotaļās. Izrādē ar rotaļlietām var arī attēlot personāža pārdzīvojumus un sejas izteiksmi, piemēram, lai parādītu, ka zaķītis raud, aizsedz tam aciņas ar ķepiņām, vai, lai izrādītu prieku, parāda, ka zaķītis lēkā (Dzintere, Stangaine, 2007).

Pirkstiņleļļu teātris. Pirkstiņlelles var izmantot dažādu tēlu rādīšanā (Ruskule, 2013), taču lai varētu spēlēt šāda veida teātri, vispirms ir nepieciešams izgatavot pašas pirkstu lelles (Dzintere, Stangaine, 2007). Pirksti var pārtapt par zaķi, suni, putnu, vardi, gliemezi, sauli, ziedu, māju utt., tādējādi sekmējot arī iztēles attīstību. Šie 10 brīnišķīgie aktieri – mūsu pirksti – vienmēr ir mūsu rīcībā. Tos varam izmantot jebkurā situācijā – braucot autobusā, gaidot rindā, pludmalē, pirmsskolas iestādē – rīta apļa laikā, rotaļnodarbībās, pastaigās, individuālajā darbā, higiēnas procedūru laikā, bērnu nomierināšanai un organizēšanai utt. (Ruskule, 2013).

Roku leļļu teātris. Roku lelli uzvelk uz roku pirkstiem, un kustības atveido ar visas plaukstas palīdzību. Roku lelles darbojas virs ekrāna. Šajā procesā ir svarīgi saglabāt noslēpumainību, aktivizējot bērnu interesi par sižetu. Kad bērni vēro pieaugušo darbošanos ar lellēm, viņiem rodas vēlme pašiem iesaistīties šajā aizraujošajā procesā. Svarīgi ir saglabāt bērna interesi par teātri, mudinot sistemātiski piedalīties inscenējumos (Ruskule, 2013). Visbiežāk lietotās, bērniem parocīgākās ir cimdveidīgās lelles ar kustīgu galvu un kustīgām rokām. Raksturīgi, ka atsevišķiem bērniem ikdienā informācijas apmaiņā rodas barjeras, piemēram, izvairīšanās barjera. Mēdz būt, ka bērns ar attīstītu valodu, kas ģimenē ar pazīstamiem cilvēkiem čalo kā strautiņš, bērnudārzā ir kluss un nerunīgs. Tā dēļ talkā nāk roku lelles, kas iedrošina bērnu, iesaista viņu sarunā vai pat ar lelles palīdzību mudina izstāstīt pasaku, aizslēpdamies aiz stenda, lai citi bērni viņu nemulsinātu (Dzintere, Stangaine, 2007). Nereti lupatu lelles tapšana ir bērna un pieaugušā sadarbība, kas ir lēns un nesteidzīgs process, kura laikā bērnam labprātīgi jāmacās apvaldīt savus impulsus. Sadarbojoties ar pieaugušo, bērns vēro visu, kas notiek fiziskajā apkārtnē un, atdarinot vēroto, veido savu iekšējo pieredzi, attīsta garīgo pasauli, pašapziņu (Vigule, 2014).

Lomu spēles, kurās darbojas pats bērns, tiek izmantoti kostīmi, maskas, dažādi teātra atribūti. Šī teātra veida galvenais uzdevums ir tēla atveidošanā izmantot attiecīgu intonāciju,

mīmiku, žestus. Svarīga ir bērna spēja iejusties konkrēta tēla lomā. Ir svarīgi ļaut bērnam brīvi darboties, saglabājot radošo noskaņojumu (Ruskule, 2013). Lomu spēle kā aktīva mācību stratēģija var ietvert pozitīvus mācīšanās un zināšanu sekmēšanas elementus, ja tie ir atbilstoši izstrādāti un veiksmīgi ieviesti (Erturk, 2015). Lomu spēle ir veids, kā tikt galā ar situāciju, scenāriju vai problēmu, uzņemoties lomas un praktizējot to. Šāda veida mācīšanās pieredzei ir vairākas priekšrocības, ja to prasmīgi īsteno labs treneris vai skolotājs (McGuire). Ir pierādīts, ka lomu spēles ir efektīvas mācību rezultātu sasniegšanā trīs galvenajās mācību jomās: emocionālajā, izziņas un uzvedības (Hidayati, Pardjono, 2018).

Par **ēnu teātra** vietu ieteicams izvēlēties tumšu telpu - jo tumšāka telpa, jo izteiksmīgāka ēnas. Nepieciešams balts pamats, uz kura ēnas spēlē savas spēles. Var izmantot diapozitīva projektoru, ar kura palīdzību iespējams mainīt ēnas, darbības fonu. Ēnu lelles var būt dažādas: mazi ēnu profiliņi, kas uzvelkami uz pirkstiem. Papīra lelles un figūras, kuras piestiprinātas pie turamā kociņa, sarežģītas lelles, kuru rokas un kājas var kustināt. Katrs bērns var tēlot arī vairākus daiļdarba varoņus. Lai attēlotu personāžu, nepieciešams atcerēties katra varoņa runas īpatnības un raksturu, kas sarežģī situāciju, bet vienlaicīgi trenē izteiksmīgu runu. Bērni nav redzami, viņi atbrīvojas un viņu runa kļūst tēlaināka (Dzintere, Stangaine, 2007).

Izvērtējot analizēto, tika secināts, ka dramatizācijas rotaļa ir noderīgs veids, lai bērns mācīties iejusties personāžā un lai izprastu cita veida sajūtas un emocijas, kas bērnam sekmēs līdzjutības un līdzpārdzīvojuma prasmes. Sadarbības prasmes bērnos attīsta motivāciju un vēlmi mācīties, kas rosina darboties mērķtiecīgi un nonākt pie rezultāta. Apzināties savas stiprākās un vājākās puses. Pats svarīgākais ir bērniem radīt atbilstošu vidi, kurā bērniem attīstās radošums.

1.2. 3 – 4 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju raksturojums.

Personības attīstības visnozīmīgākais posms ir bērnu attīstība līdz septiņu gadu vecumam. Šajā laika periodā bērns attīstās visstraujāk un ātri uzņem visu jauno. Bērns pilnveidojās veselumā un apzinās savu Es.

“Trīs pirmos dzīves gadu laikā bēra sociālā un emocionālā attīstība norisinās ārkārtīgi strauji. Šajā kritiskajā periodā bērni noskaidro, vai apkārtņi izpētīt ir droši, vai cilvēkam var uzticēties utt. Attiecības ar apkārtējiem atstāj lielu iespaidu uz viņu emocionālo ievirzi. Parastie tie bērni, kuru attiecības ar pieaugušajiem aprūpētājiem ir drošas un stabilas, ir atsaucīgi, motivēti, optimistiski, pašpārliecināti un enerģiski stājas pretī grūtībām. Bērni, krusu pieaugušie nav lolojuši, mēdz būt pasīvi, viegli iebiedējami, noslēgti un baidās no

jaunām situācijām” (Gailuma, 2002, 89). Liela loma bērnu sadarbības veicināšanā ir vecākiem, taču bērna vēlēšanās mācīties, piedalīties pirmsskolas izglītības iestādes dzīvē un gūt panākumus lielā mērā ir atkarīga no skolotāju prasmes radīt patīkamu, atbalstošu vidi pirmsskolas izglītības iestādē. Tikai ar gudru pedagogu prasmi un atsaucīgu vecāku atbalstu pirmsskolas izglītības iestāde spēs sniegt cilvēkam dzīvē nepieciešamo, tas ir, ne tikai dos zināšanas, bet arī veidos pasaules uzskatu, iemācīs bērnam piederības izjūtu – savai ģimenei, grupai, pirmsskolas izglītības iestādei, valstij. Cilvēka attieksme pret kādu dzīves aspektu veidojas konkrētā rīcībā. Pašiem bērniem ir jāpieliek pūles, lai viņi justos piederīgi kādai noteiktai videi. Tāpēc ļoti būtiski ir veidot kopīgas tradīcijas, kuru atbalstīšanā nozīmīga vieta arī ģimenei (Klauža u.c., 2009).

Ģimenes iesaistīšanai pirmsskolas dzīvē ir milzīga nozīme, jo ģimene ir tā, kas bērnos veido pozitīvu attieksmi pret pirmsskolu, māca pozitīvu attieksmi pret apkārtējiem, iemāca būt patstāvīgiem. Ģimenes, piedaloties grupas nodarbībās, sniedz savu pieredzi, un ir tās, kas vislabāk zina sava bērna vajadzības. Ģimeņu iesaistīšana pilnībā nodrošina bērna vajadzību apmierināšanu (Omarova, 1998).

Sadarbības prasmes šajā gadsimtā ir vienas no visvairāk pieprasītajām prasmēm. Skola2030 pilnveidotajā mācību saturā un mācīšanās pieejā sadarbība ir viena no caurviju prasmēm, ko bērni apgūst visā mācību procesā. Bērni mācās sarunāties, saprasties un sadarboties heterogēnās grupās – pirmsskolas izglītības iestādē tās, piemēram, atšķiras pēc dzimuma, spējām vai sekmju līmeņa, orientējoties uz viedokļa kopību un kopēju, saskaņotu rīcību (Pestovs, 2017). Caurviju prasmes ietver nozīmīgus bērna darbības kognitīvos, afektīvos un sociālos aspektus, kas attiecas uz visiem cilvēka darbības virzieniem. Caurviju prasmes palīdz apgūt zināšanas dažādos kontekstos un ar dažādiem domāšanas un pašvadītas mācīšanās paņēmieniem, tādējādi stiprinot jaunu zināšanu sasaisti ar personisko pieredzi. Savukārt caurviju prasmju izmantošana dažādās mācību jomās nostiprina bērnu spējas tās izmantot patstāvīgi un visdažādākās situācijās, tostarp sarežģītās un neparedzamās (Skola2030).

Sadarbības prasmes ir vienas no būtiskākajām dzīves prasmēm. D. Nīmantas pētījumā akcentēta atziņa, ka sadarbības nozīmi grupiņas dzīvē, īpaši uzsverot, ka sadarbības rezultātā tiek veicinātas sociālās attiecības grupiņā – samazinās konkurence, tiek mazinātas bailes (piemēram, bailes izteikties utt.), nodrošināta individuālā sociālās kompetences attīstība (sociālās kompetences attīstība, īstenojot sociālas mācību formas), notiek pakāpeniska starpetnisko attiecību uzlabošana (tiek veicināta savstarpējā izpratne un iecietība), veicināta vispusīga personības attīstība (pašapziņas veidošanās, piederības izjūtas nostiprināšanās, spēja objektīvi sevi un citus izvērtēt, uztvert kritiku, integrēt ieteikumus savā attīstībā) (Nīmante,

2018). Špona uzsver, ka sadarbība ir pieredzes pārņemšanas forma, iespēja labāko paraugu atdarināšanai, pašpieredzes pilnveidošana ar jaunām zināšanām, prasmēm un attieksmēm.

Sadarbība tiek veidota, pamatojoties uz bērnu interesi par otru un kopīgām aktivitātēm, un to izsaka spējā mijiedarboties. Bērniem ir jāpalīdz saprast, ka kaut ko darīt kopā ir ne tikai interesanti, bet arī sarežģīti, jo ir jāspēj sarunāties, ievērot secību un klausīties biedru viedokli. Nav noslēpums, ka trīs vai četros gados viens jau domā par mīklām, pasakām, kamēr otrs pat nesaprot, kā tas ir iespējams. Šī milzīgā atšķirība starp bērniem, no vienas puses, viņiem var būt ļoti auglīga, un, no otras puses, tā ir pilna ar apvainojumiem un bēdām. Tāpēc ir svarīgi pastāvīgi vērot un pārliecināties, ka atšķirība starp bērniem neizraisa konfliktu (Коновалова, b.g.). Autore uzskata, ka konflikta iespējamībai par pamatu var būt arī 3 – 4 gadus vecu bērnu krīze. I. Tatarčenkova atzīst, ka krīze ir periods, kad notiek aktīva jaunu personības iezīmju veidošanās, jaunu attiecību veidošanās sabiedrībā. 3 gados tas notiek šādi:

- bērns sāk izrādīt neatkarību un sāpīgi uztver pieaugušo mēģinājumus viņam palīdzēt, bērns bieži izmanto frāzi: "Es pats!";
- ir izpratne par jēdzieniem "mana, mans" un "ne mana, ne mans", ir vēlme aizsargāt savējos;
- pretošanās visam un visiem, vēlme rīkoties pretēji;
- agresijas izpausme pret pieaugušajiem un vienaudžiem, it īpaši tā var izpausties saistībā ar kādu no tuviem radniekiem, piemēram, ar vecmāmiņu, kuru iepriekš bija mīlējis;
- bērns cenšas pateikt pieaugušajiem, kas, viņaprāt, viņiem būtu jādara;
- jaunu emociju rašanās, piemēram, lepnums pēc uzslavas;
- histērijas, mēģinājumi manipulēt ar pieaugušajiem (Татарченкова, 2017).

Krīze četrus gadus, vairumā gadījumu ir trīs gadu krīzes turpinājums vai, pareizāk sakot, tās atbalss. Parasti bērns šajā vecumā uzvedas atturīgāk, tomēr bērnam var būt šādas izpausmes:

- bērns ir nepaklausīgs un izrāda spītību;
- viņš joprojām rīkojas pretēji;
- viņš var apvainoties un noslēgties;
- viņš ir emocionāli nestabils, dažreiz vētraini priecājas, tad raud vai pat vispār ir vienaldzīgs pret visu;
- viņš cenšas būt tikai pirmais un sāpīgi uztver neveiksmes;

- pie fizioloģiskām pazīmēm pieder slikts miegs, apetītes trūkums un samazināta imunitāte (Татарченкова, 2017).

3 – 4 gadu vecumā bērniem attīstās prasmes spēlēt kopā un vēlme palīdzēt pieaugušajiem. Bērna nodibinātās attiecības ar pieaugušajiem un citiem bērniem ir nestabilas un ir atkarīgas no situācijas. Tā kā šajā vecumā darbības un rīcības ir situatīvas, bērns nepazinās to sekas. Bērnam ir drošības sajūta, uzticēšanās un aktīva attieksme pret apkārtējo vidi. Bērna tieksme būt neatkarīgam no pieaugušā un rīkoties kā pieaugušais var izraisīt bīstamu uzvedību, taču šajā vecumā bērns izjūt nepieciešamību pēc komunikācijas. Lai arī saziņa ar vienaudžiem dažkārt izriet no tā, ka bērnam ir vajadzīgs biedrs, kurš viņu varētu atbalstīt palaidnībā. Bērnam patīk izrādīties, nevis klausīties cits citā. Bieži viņi strīdas par rotaļlietām (Дедова, 2019), taču, lai bērns attīstītos sociālajā ziņā, viņam ir nepieciešama komunikācija ar vienaudžiem. Mijiedarbība ar vienlīdzīgiem partneriem ļauj bērnam attīstīt spēju veidot konstruktīvu dialogu, sadzīvot kopā ar citiem un risināt konfliktsituācijas. Bērns ar daudzveidīgu pozitīvu pieredzi mijiedarbībā ar vienaudžiem sāk precīzāk novērtēt sevi un citus, viņa sociālā kompetence palielinās. K. Ivļeva atsaucas uz L. Gaļiguzovas teikto, ka bērniem 3 – 4 gadu vecumā veidojas pastāvīga vajadzība pēc saziņas ar vienaudžiem un turpinās visā pirmsskolas vecumā (ИВЛЕВА, 2017).

Tieši pirmsskolas vecumā bērni ir ļoti jūtīgi pret citu cilvēku emocijām. Bērni skatās uz cilvēka seju, nevis uz pozu vai žestiem. Viņi ļoti brīvi pauž savas emocijas, atklāti dalās ar tām, tāpēc arī bērna runa šajā vecumā ir emocionāla. Tieši sevis brīvā izpausmē bērns var attīstīties emocionāli. Bērns ir arī jāradina pie sistēmas, disciplīnas, noteikumiem, tradīcijām, rituāliem, ierobežojumiem. Bērnam jāpalīdz attīstīt prasmi kontrolēt savas emocijas, izpaust tās tā, lai nedarītu citam pāri, jo no tā, cik labi bērns prot izpaust un kontrolēt savas emocijas un atpazīt citos bērnos emocijas ir atkarīga viņa prasme sadarboties un sarunāties ar citiem, un tas liecina par emocionālās inteliģences attīstību (Burča – Laure, 2016).

Secinājumi

Izvirzot mērķi sekmēt sadarbības prasmes, ir jāsaprot, ka tam ir jānotiek paralēli ar bērna pašapziņas attīstīšanu. Bērnam ir svarīgi ļaut noticēt savām spējām, jānovērtē viņa centienus.

Dramatizācijas rotaļai ir ļoti svarīga loma bērna attīstībā, tā attīsta bērnu gan emocionāli, gan psihiski, gan fiziski.

1.3. Dramatizācijas rotaļu satura izstrāde sadarbības prasmēm un kritēriji un rādītāji sadarbības prasmju noteikšanai

Analizējot novēroto praksē Latvijas Pirmsskolas mūzikas izglītības asociācijas rīkotajās konferencēs, A.Līduma (2015) ir konstatējusi, ka skolotāju prezentācijās novērotais saturs, skolotāju darba vērojumi pirmsskolas izglītības iestādēs rāda, ka pirmsskolā lielākoties tiek īstenota normatīvā pedagogija. Tas notiek visos līmeņos: sākot ar skolotāju savstarpējām attiecībām, vadošo personu attieksmi pret personālu un personāla attieksmi pret bērniem. Darbs pārsvarā tiek organizēts tā, ka skolotājs, balstoties savā pašpieredzē, liek bērnam veikt dažādus uzdevumus un ļauj vai neļauj piedalīties kādā notikumā. Šī pētījuma autorei ir līdzīgas atziņas par novēroto pirmsskolas izglītības iestādēs gan skolotāja attieksmē pret bērniem, gan skolotāju un personāla savstarpējās attiecībās.

Tādēļ šī pētījuma autorei ir svarīgi uzzināt par dramatizācijas rotaļas iespējām sekmēt bērnu sadarbības prasmes un bērnu savstarpējās attiecības. Dramatizācijas rotaļa ne tikai palīdz bērnam izsaukt pozitīvus pārdzīvojumus un tādējādi arī justies komfortabli pirmsskolā, bet arī veicina vairāku sociālo lomu un uzvedības modeļu apguvi, kas kopumā ir kā pamats bērna veiksmīgai socializācijai pirmsskolā. Pirmsskolā, kad bērns tikai apgūst personības apliecināšanās un izteikšanās spējas, rotaļa atklāj dažādu bērna personības aspektu veidošanos (Vidnere, 2014). Kognitīvā līmenī rotaļas laikā bērns izzina un izprot apkārtējo vidi un pasauli, mācās uztvert daudzveidību, kā arī rotaļa sniedz iespēju pieredzēt un risināt problēmsituācijas. Sociālā līmenī rotaļas laikā bērns attīsta prasmi sadarboties ar pieaugušajiem un vienaudžiem, veido izpratni par dažādām sociālām lomām un ētiskām, morālām un kultūrvērtībām. Emocionālajā līmenī bērns caur rotaļu mācās saprast citu personu viedokļus un attieksmi, kā arī pats izpaust savas emocijas un sajūtas. Tikpat nozīmīgs ir motorikas, kustību un valodas aspekts caur rotaļu, kad bērns attīsta sīko un lielo muskuļu prasmes, sāk apzināties verbālo un neverbālo līdzekļu pielietošanas būtību (Jasulaņeca, 2016). Bērniem patīk spēlēt dramatizācijas rotaļas. To viņi dara pirmsskolas izglītības iestādē, pagalmā kopā ar kaimiņu bērniem, vasarā lauku sētā, kur kopā salasījušies dažāda vecuma bērni (Dzintere, Stangaine, 2007).

Skolotāja darbā ir nepieciešams ievērot to, ka pirmsskolā bērna attīstība noris darbībā, kuras pamatā ir vajadzību apmierināšana. Tā sākas ar informācijas uztveri, vērojumiem, priekšstatu veidošanos, emocionālu pasaules izzināšanu ģimenē, kas stimulē un veicina darbošanos. A. Līdumas (2014) skatījumā šo procesu ir svarīgi atbalstīt pirmsskolā ar zinātniski pamatotu rotaļnodarbību saturu un individuālu pieeju bērna vispusīgas (fiziskā, psihiskā, sociālā) attīstības sekmēšanai praksē. Tāpēc bija svarīgi izpētīt Izglītības un zinātnes

ministrijas normatīvos dokumentus par pedagoģiskā procesa dinamiku, kas nodrošinātu bērnu iespējas veicināt savu pašattīstību pirmsskolas izglītības iestādēs.

Īpaši nozīmīgs ir Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” izvirzītais mērķis: izstrādāt, aprobēt, pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai vecumā no pirmsskolas gadiem līdz vidusskolai, kā rezultātā skolēni gūtu dzīvei mūsdienās nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes (Skola2030, a). Jāpiezīmē, ka šī nostādne prasa skolotājam mainīt attieksmi pret bērnu kā sadarbības partneri, uz ko A. Špona ir norādījusi jau 2006. gadā.

Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā termins “sadarbība” skaidro ” kā kopīga darbība, savstarpēji saskaņota darbība, vajadzību gadījumā cits citam palīdz un atbalsta. Bērnu grupa, kura sadarbojas var būt viens kopīgs mērķis vai katram savs” (Skujiņa u.c., 2000, 151). Psiholoģijas vārdnīca terminu “sadarbība” raksturo divējādi: kā “tādu cilvēki mijiedarbības, kurā notiek apvienošanās, izvirzot kopīgu mērķi vai savstarpēja darbības saskaņošana. Kā arī sadzīvīskuma princips, kas ir alternatīvs konkurencei (Breslavs, 1999). Sociālā darba terminoloģijas vārdnīca terminu “sadarbība” definē tāpat kā Psiholoģijas vārdnīca (Šilņeva, 2000).

Pēc sadarbības definīcijas izpētes autore secina, ka tā ir mijiedarbība ar citiem cilvēkiem.

Pirmsskolas vecumā iegūtā sadarbības prasmju pieredze ar citiem bērniem kļūst par pamatu viņa personības attīstībai un pašapziņas veidošanai. Tieši sadarbībai ir vislielākais potenciāls pozitīvu rezultātu sasniegšanai bērna attīstībā, kas ļauj piepildīt bērna dzīvi ar interesantām lietām – prieku no kopīgām uzvarām, pieredzi kopīgas lietas veikšanas procesā, kas bez šaubām ir nenovērtējama sociālā pieredze. Apgūstot sadarbības pieredzi ar vienaudžiem jau pirmsskolā, tiek palielināta bērnu kopīgo aktivitāšu efektivitāte, un tā tiek veicināta sociālā gatavība turpmākajai dzīvei (Gaile, 2019).

Atsaucoties uz projekta Skola2030 sociālās un pilsoniskās jomas ietvaros ir paredzēts mācīt bērniem sadarbības prasmes. Šīs jomas sasniedzamais rezultāts ir tās, ka bērns prot skaidrot un atšķirt labu rīcību no sliktas. Sociālās un pilsoniskās jomas mācību procesa ietvaros bērns veicina šādas caurviju prasmes:

- 1) darbošanās ar kopīgu mērķi;
- 2) prasme uzaicināt;
- 3) prasme dalīties;
- 4) prasme sarunāties;
- 5) prasme apkalpot;
- 6) būt sabiedriski aktīvam un uzņemties vadību;

- 7) prasme uzaicināt;
- 8) būt sabiedriski aktīvam (Briška, b.g.)

1.tabulā ir redzamas bērna un skolotāja darbības sadarbošanās jomā.

1.tabula. Mācību procesa bērna un skolotāja darbības (Briška, b.g.)

BĒRNA DARBĪBA	SKOLOTĀJA DARBĪBA
<ul style="list-style-type: none"> • Izrāda vēlmi veikt kādu darbību, kopā ar citiem; • Iet pie citiem bērniem, vēro, piedalās kopīgās spēlēs, rotaļās; • Dalās ar mantām; • Piedalās pieaugušā organizētā rotaļu darbībā. 	<ul style="list-style-type: none"> • Piedāvā rotaļu situācijas un ar savu rīcību parāda, kā draudzīgi izturēties pret citiem; • Spēlējas kopā ar bērnu; • Rosina spēlēties kopā.
<ul style="list-style-type: none"> • Rotaļājas ar bērnu, ar kuru saprotas, ir kopīgas interese; • Uzklausa, pieņem cita piedāvāto darbību, piemēram, iesaistās rotaļā, vai nepieņem cita piedāvāto darbību; • Spēlē vienkāršas lomu spēles, netieši iesaistot tajā vairākus rotaļu bērnus. 	<ul style="list-style-type: none"> • Piedāvā rotaļas, spēles un citas darbības, kuras var veikt kopā, lai sasniegtu rezultātu, piemēram, kopā ar draugu aplaistīt telpaugus; • Rosina iesaistīties cita uzsāktajā rotaļā un darbībā, piemēram, piedāvāt palīdzību, izteikt savu velēšanos, piedāvāt kaut ko interesantu.
<ul style="list-style-type: none"> • Aicina uz sadarbību grupas biedrus, lai sasniegtu iecerēto rezultātu; • Sadarbojoties uzklausa un jautā cita domas; • Papildina cita piedāvāto rīcības veidu ar saviem priekšlikumiem.; • Vienojas par uzdevumu izpildi; • Ja nepieciešams, sniedz palīdzību citam; • Veic kopīgu uzdevumu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aicina bērnu kopā ar grupas biedru veikt kādu uzdevumu; • Ja sadarbība ar grupas biedru izdodas, aicina izvēlēties sadarbībai arī citu grupas biedru; • Pārrunā ar bērnu, kā viņš jutās sadarbojoties, vai izdevās paveikt uzdevumu.

Analizējot mācību procesu sadarbības jomā, šī pētījuma autore konstatē, ka bērns iemācās šādas īpašības – būt dāsnam, būt draudzīgam, vērstam uz sadarbību, mērķtiecību, zinātkāri, sniegt palīdzīgu roku, kad kāds ir nonācis nelaimē.

Sadarbības jomā bērni padziļināti apgūst darboties ar citiem bērniem, aicināt citus bērnus iesaistīties lomu rotaļās un iesaistīt citus bērnus kopīgu mērķu izvirzīšanā un kopīgu uzdevumu veikšanā (Briška, b.g.)

Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību jomā bērniem ir paredzēts mācīt mākslas veidus un to izteiksmes līdzekļus. Lai to veiksmīgi bērni apgūtu, ir noteikts sasniedzamais rezultāts – izspēlēt pašu izdomātas vai literāra daba sižetu. Sasniedzamo rezultātu bērni panāk tad, kad patstāvīgi ar rotaļlietām izspēlē dzīvē novērotus sižetus, patstāvīgi izspēlē atsevišķas paša izdomātas vai literārā darba epizodes un sadala lomas, organizējot izrādi (Briška, a, b.g.). Lai bērni sasniegtu paredzēto rezultātu, skolotājam un bērniem ir jāveic noteiktas mācību procesa darbības, kuras ir redzamas 1.2.tabulā.

1.2.tabula. Mācību procesa veicamās bērna un skolotāja darbības (Briška, a, b.g.)

Bērna darbības	Skolotāja darbības
<ul style="list-style-type: none"> • ar rotaļlietām izspēlē sadzīves situācijas, literārā darba, animācijas filmas vai tās fragmenta sižetu; • klausās literāro tekstu – skaitāmpantu, dzejoli, stāstu, pasaku, tautasdziesmu, lugu; • izrāda emocijas, piemēram, priecājas, bēdājas, dusmojas par dzirdēto; • atdarina ar mīmiku, kustībām, skaņām literārajā darbā dzirdēto. 	<ul style="list-style-type: none"> • vēro bērna rotaļas, iejūtas, atsaucas, komentē un atbalsta bērna idejas; • stāsta, lasa, runā vai atskaņo audioierakstā situācijai un bērnu interesēm piemērotus dažādus literāros darbus; • ja iespējams, ar kustībām, mīmiku, balss tembru attēlo notikumus un tēlus; • rosina attēlot ar kustībām, mīmiku vai izspēlēt ar lellēm dzirdamo vai dzirdēto sižetu.
<ul style="list-style-type: none"> • atbild uz jautājumiem par dzirdētā teksta saturu, izsaka savu viedokli par tēlu rīcību; • piedalās dzirdētā teksta fragmenta dramatisācijā; spēlē kādu paša vai pēc skolotāja pamudinājuma izvēlēto lomu; • lieto dažādas runas intonācijas. • sacer stāstu – raksturo tēlu, notikumus, darbības vietu, atribūtus, noskaņu; • vēro grupas biedru uzstāšanos, atbalsta, aplaudē. 	<ul style="list-style-type: none"> • piedāvā klausīties pasaku, dzejoli vai lugu; • runā lieto dažādas runas intonācijas; • uzdod jautājumus par dzirdēto; • sadala lomas; • rosina bērnu, spēlējot savu lomu, izmantot dažādas runas intonācijas; • palīdz iekārtot vidi izrādei; • aicina bērnu izdomāt tekstu dramatisācijai, palīdz izvēlēties īsas pasakas un muzikālo materiālu vienkāršiem inscenējumiem.

Analizējot mācību procesu, pētījuma autore konstatē, ka bērni iemācās šādas prasmes – iemācās klausīties, izrādīt emocijas, izdzīvo dažādus personāžus, iemācās domāt, iemācās lietot dažādas intonācijas, mīmikas, kustības, vērot savus grupas biedrus, izprast savas emocijas u.c.

Dramatizācijas rotaļā bērni apgūst šādas sadarbības caurviju prasmes: kopīgas rotaļāšanās, saskaņotas darbības ar kopīgu mērķi un piedalīšanās kopīgā uzvedumā, uzmanība, ieklausīšanās partnera teiktajā un atbildību par savu sniegumu (Briška, a, b.g.).

Izvērtējot analizēto literatūru par sadarbību un Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta “Kompetenču pieeja mācību saturā” izstrādātās caurviju prasmes, tika izstrādāti kritēriji un rādītāji bērnu sadarbības prasmju līmeņa novērtēšanai dramatizācijas rotaļā (skat. 1.3.tabulu).

1.3. Kritēriji un rādītāji sadarbības prasmju novērtēšanai dramatizācijas rotaļā
(autores veidota tabula)

Kritēriji	Rādītāji	Līmeņi		
		1	2	3
Darbojas komandā	Prot darboties komandā	bērns rīkojas patstāvīgi	rīkojas pēc ierosinājuma, var būt gan pedagogu, gan citu apstākļu vadīts	neveic šo darbību
Vēlas sadarboties kopā ar citiem bērniem	Izrāda vēlmi veikt kopīgas darbības	bērns rīkojas patstāvīgi	rīkojas pēc ierosinājuma, var būt gan pedagogu, gan citu apstākļu vadīts	neveic šo darbību
Izrāda iniciatīvu sadarbībai	Izspēlē dramatizāciju, iesaistot tajā arī citus	bērns rīkojas patstāvīgi	rīkojas pēc ierosinājuma, var būt gan pedagogu, gan citu apstākļu vadīts	neveic šo darbību

Šie autores izstrādātie kritēriji un rādītāji bija paredzēti, lai novērtētu pirmsskolas izglītības iestādes “X” bērnus dramatizācijas rotaļās, taču Latvijā izsludinātās ārkārtas situācijas dēļ šos kritērijus autore paspēja izmantot daļēji.

2. Empīriskais pētījums par 3 – 4 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanu dramatisācijas rotaļās

2.1. Pētījuma metodoloģija

Latvijā un pasaulē izsludinātās ārkārtas situācijas dēļ darba autore nevarēja īstenot iepriekš ielānoto klātienē pētījumu pirmsskolā, tāpēc pētījums tika pielāgots patreizējiem apstākļiem, kad bērni neapmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi. Pirms intervēšanas darba autore raksturoja pētījumā ietvertos bērnus un novērtēja viņu sadarbības prasmes (3.attēls). Tad autore bērnu vecākiem sniedza rekomendācijas, kas ietvēra dramatisācijas rotaļu iekļaušanu ikdienas komunikācijā ar bērniem, ko iespējams īstenot mājas apstākļos. Pētījuma beigās autore veica attālinātu bērnu vecāku intervēšanu (1.pielikums) par bērnu sadarbības prasmēm un dramatisācijas rotaļu izmantošanu. Ņemot vērā sākotnējo vērtējumu par bērniem un vecāku intervijas atbildes, darba autore veica salīdzinošo analīzi.

Intervija jautājumi tika izveidoti, pamatojoties uz teoriju. Intervija sastāv no 15 atvērtajiem jautājumiem. Pēc Dz. Albrehtas (1998) skaidrojuma atvērtais jautājums nereglamentē atbildētāju. Atbildētājs brīvi var izteikt savas domas atbilstoši jautājuma būtībai, jo atbilžu raksturs, daudzums, forma un veids nav iepriekš paredzēts. Atbildētājs var atbildēt, cik un ko grib.

Intervijas analīzei darba autore izmantoja kontentanalīzi, atsaucoties uz A. Baldiņa un A. Raževas (2001) un Koskers, Erdogans (2020) norādi, ka kontentanalīzi var izmantot ne tikai dokumentu, bet arī citu rakstisku vai mutisku izteikumu analīzē. Jāpiezīmē, ka kontentanalīze ir teksta fragmentu precīza izpēte, kuras mērķis ir izzināt vai izmērīt pedagoģiskās tendences, kas atklājas šajos fragmentos. To var dēvēt par specifisku zinātniskās izziņas darbības veidu un sociāli pedagoģiska vai socioloģiska pētījuma veidu. Kontentanalīze ir izpētes metode, ko var izmantot dažādiem tekstiem un, lai izdarītu pamatotus secinājumus. Kontentanalīze pamatojas uz lielām datu kopām, kuras analizē pēc dažādām pazīmēm.

Pēc intervijas jautājumu sastādīšanas darba autore jautājumus ievadīja gmail.com rīkā, iegūstot saiti. Tad šī saite tika aizsūtīta whatsapp grupā, kas bija izveidota speciāli šim pētījumam un kurā bija pētījumā ietverta privātās pirmsskolas izglītības iestādes “X” bērnu vecāki. Pēc atbilžu iesūtīšanas, tās nonāk izklājlappā, kuru darba autore lejupielādē Excel failā. Atbildes tika apkopotas, izmantojot Word programmu.

2.2. Pētījuma bērnu grupas sadarbības prasmju raksturojums

Pirms pētījuma veikšanas darba autore raksturoja bērnus, nomainot viņu vārdus, un novērtēja pēc iepriekš izstrādātiem vērtēšanas kritērijiem (skat. 1.3. tabula):

Kārlis, 3,5 gadi. Sabiedrīks un draudzīgs zēns. Viņš spēj pielāgoties jebkurai situācijai un var uzņemties iniciatīvu darbības uzsākšanai. Kārtīgi izpilda uzdotos darbus. Patīk dziedāt un dejot. Konfliktus vienmēr risina sarunu ceļā.

Gabriela, 3,10 gadi. Ir kautrīga, klusa un mierīga meitene. Maz komunicē ar pieaugušo, bet vēlās uzturēties tā tuvumā, pati jautājumus neuzdod, bet, kad pieaugušais jautā, labprāt atbild. Pārsvarā spēlējās viena, labprātāk rotaļājas ar meitenēm. Loti patīk dziedāt un dejot.

Luīze, 3,7 gadi. Aktīva, atraktīva meitene, patīk uzņemties vadību rotaļās. Aktīvi piedalās visās nodarbībās, darot to ar lielu prieku. Labi attīstīta valoda. Patīk muzikālās nodarbības, dramatisēšana un dejas, jo pati apmeklē baletu. Savās rotaļās iesaista tikai sev vēlamos bērnus.

Viesturs, 4 gadi. Bagāts vārdu krājums. Labprāt atbild uz jautājumiem, un pats tos uzdod. Viesturu ir grūti pierunāt uz kādu aktīvu, radošu darbību, bet zēns ir ieinteresēts mācību procesā. Labāk uz visu noskatās no malas. Dramatisācijas rotaļās viņš priekšroku dod neitrālām lomām, kuras nepiesaista pārāk daudz uzmanības.

Alise, 3,11. gadi. Saskarsmē ar vienaudžiem atvērta un komunikabla meitene. Dažreiz viņai ir grūti no rīta šķirties no vecākiem, bet ātri pārstāj raudāt. Laba uzmanība un interese uz notiekošo. Rotaļās piedalās ar lielu interesi un labi pieņem noteikumus.

Henrijs, 3,8 gadi. Aktīvs, draudzīgs, komunikabls zēns. Labprāt iesaistās rotaļās ar vienaudžiem, bet bieži ir nesavaldīgs un iesit kādam, ja tas dara kaut ko, kas viņam nepatīk, piemēram, ja kāds bērns paņem rotaļlietu, ar kuru bija izdomājis spēlēties. Uzdotos darbus steidzas ātri pabeigt, trūkst pacietības.

Edvards, 3,8 gadi. Kluss un kautrīgs zēns, ņemot vērā to, ka pirmskolu apmeklēja 2 gadus. Mazs vārdu krājums. Edvardam patīk darboties vienatnē, nepatīk, kad kaut ko pajautā vai aizrāda. Draudzējas un kontaktē tikai ar konkrētiem bērniem, no pārējiem bērniem izvairās. Ar prieku klausās pasakas un stāstus, bet nespēj uztvert literārā darba saturu, līdz ar to dramatisācijas rotaļas notiek pēc pašas izdomātas darbības.

Terēze, 4 gadi. Ļoti gudra un aktīva meitene. Katru uzdoto uzdevumu veic rūpīgi un ar lielu atbildības sajūtu. Terēze iejutīsies jebkurā grupā, prot uzņemties iniciatīvu, viņai ir savs viedoklis, ko arī spēj argumentēt. Ar prieku iesaistās grupas teatrālajos, dejošanas vai muzikālajos uzvedumos. Ar lepnumu uzņemas izpildīt savu lomu.

Justīne, 3,8 gadi. Draudzīga, čakla un gudra meitene. Visās nodarbībās piedalās ar lielu apņemšanos un prieku. Patīk spēlēt dažādas teatrālās rotaļas. Kontaktējas gan ar skolotāju, gan ar grupas bērniem. Prot uzdot jautājumus un izteikt savas domas.

Kaspars, 3,1 gadi. Kluss un kautrīgs zēns, nesen sācis apmeklēt šo pirmsskolas izglītības iestādi. Maz komunicē ar pieaugušo, nelabprāt iesaistās sarunā, kautrīgs un nedrošs saskarsmē ar pieaugušo. Rotaļās iesaistās tikai ar konkrētiem bērniem no grupas.

Eduards, 3,3 gadi. Aktīvs un drošs zēns. Vairāk vēlas nodarboties ar savām izdomātajām aktivitātēm un savām rotaļlietām. Reizēm ar prieku iesaistās dramatizācijas rotaļnodarbībās, bet tiklīdz kaut kas neizdodas vai nenotiek tā, kā viņš vēlas, tā visu dūsmās pamet, sāk skaļi raudāt, vai arī iet nodarboties ar sev patīkamajām lietām. Konflikta situācijās mēdz bērniem iesist vai pagrūst.

Ulla, 3,9 gadi. Droša un atvērta meitene. Saskarsmē ar vienaudžiem un skolotāju ir draudzīga. Daudz komunicē ar pieaugušo, uzdodot sev interesējošos jautājumus. Runā skaidri un saprotami, ir labi attīstīta valoda. Organizē savas rotaļas, iesaistot citus grupas bērnus, patīk uzņemties līdera lomu. Ļoti patīk dziedāt un izspēlēt lomu rotaļas kopā ar pārējām meitenēm.

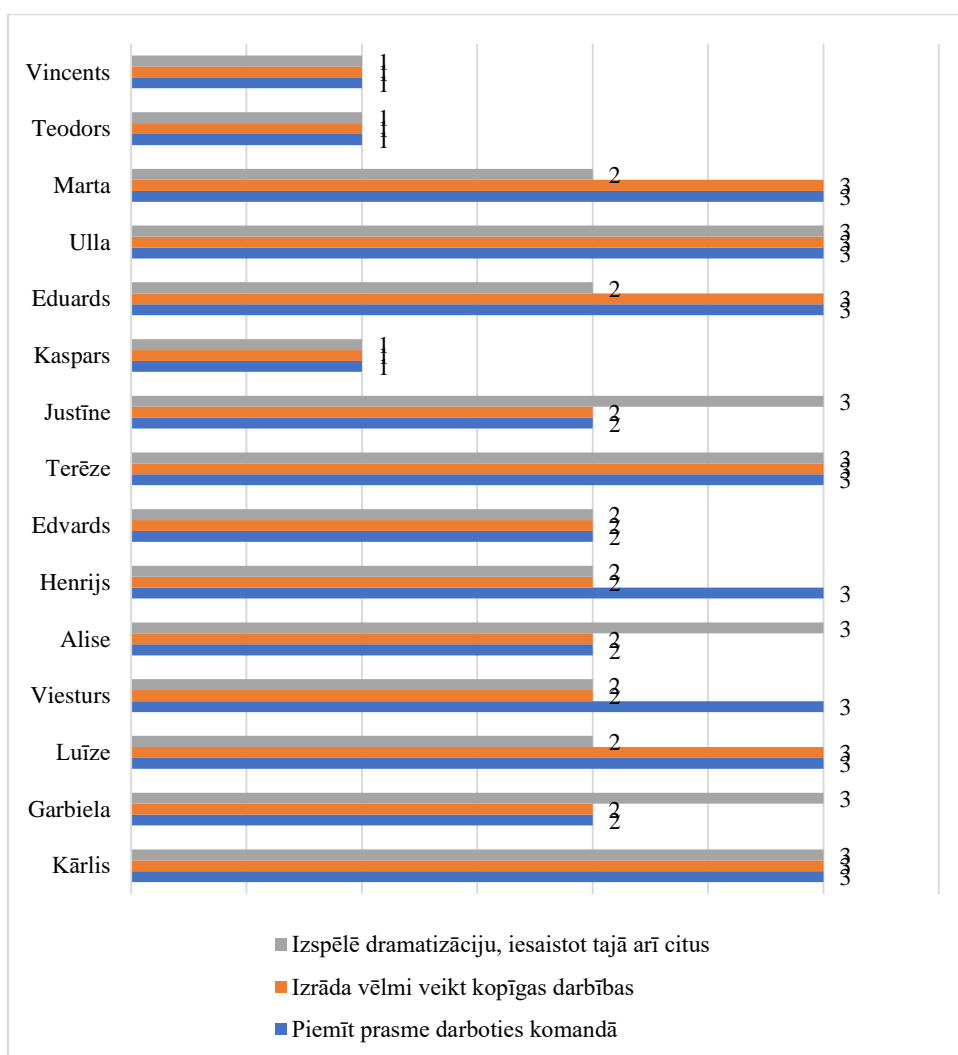
Marta, 4 gadi. Atvērta un draudzīga meitene. Pārsvārā kontaktējas ar meitenēm un iesaistās dažādās aktivitātēs. Labprāt dzied un dejo. Sadarbojas ar skolotāju. Iesaistās grupas nodarbībās. Ātri apvainojas, un tai brīdī mēdz iesist vai ieskrāpēt. Nevēlas pakļauties noteikumiem, bieži nevēlas piedalīties un veikt uzdoto darbu, savā uzvedībā pauž neapmierinātību un dusmas.

Teodors, 3,2 gadi. Mierīgs kautrīgs zēns, nesen sācis apmeklēt konkrēto pirmsskolas izglītības iestādi. Labi attīstīta valoda, bet kautrējas atbildēt uz jautājumiem. Maz kontaktējas ar vienaudžiem, labprātāk darbojas viens nekā iesaistās rotaļās ar citiem, arī ar pedagogu maz komunicē.

Vincents, 2,11 gadi. Nesen sācis apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi. Rotaļās neiesaistās, sēž malā un novēro. Ar vienaudžiem neveido kontaktu, neiesaistās rotaļās, bet tikai novēro. Maz komunicē ar pieaugušo, nelabprāt iesaistās sarunā, kautrīgs un nedrošs saskarsmē ar pieaugušo.

Vērtējot pētījumā ietvertos bērnus pēc 1.3. tabulā minētajiem kritērijiem, darba autore secināja, ka bērni, kuri nesen sākuši apmeklēt konkrēto pirmsskolas izglītības iestādes grupu, vēl nav adaptējušies grupā, tāpēc šiem bērniem ir sliktākas sadarbības prasmes ar citiem bērniem, kuri šajā grupā ir ilgāku laiku. Tie bērni, kuri apmeklēt konkrēto pirmsskolas izglītības iestādi, ir atraisītāki un labprātāk sadarbojas ar citiem bērniem, iesaistās paši un iesaista citus dramatizācijas rotaļā. Tādēļ darba autore secināja, ka šiem bērniem nepieciešams

laiks, lai viņi spētu iejusties konkrētā grupiņā un iepazīties ar citiem bērniem. Sadarbības prasmju vērtējums atspoguļots 3. attēlā. Ir bērni, kuriem visos trīs kritēriju autores vērtējumos ir augstākais vērtējums – Kārlis, Terēze un Ulla. Viņi ir ļoti sabiedriski bērni, kuri prot darboties komandā, kopīgās darbībās izrāde vēlmi un iesaista visus bērnus izspēlēt kādu no dramatisācijas rotaļām. Ir bērni, kuriem ir nepieciešama šo prasmju attīstīšana, jo komandas darbā viņi neiesaistās, nevēlas veikt kopīgas darbības un labprāt noskatās, kā bērni izspēlē dramatisāciju. Kaspars, Teodors un Vincents nelabprāt iesaistās dramatisācijas rotaļās, jo viņi darbojas vienatnē. Viens no faktoriem, kāpēc bērniem nav attīstītas prasmes dramatisācijas rotaļās ir tas, ka daži bērni apmeklē pirmsskolas izglītības iestādi neregulāri.

3.attēls. Darba autores vērtējums par pētāmajiem bērniem (autores veidots attēls)

Pēc autores vērtējuma, autore secina, ka bērniem ir nepieciešamas dažādas dramatisācijas rotaļas, lai viņiem attīstītu un pilnveidotu prasmes dramatisācijas rotaļās.

2.3. Bērnu darbība dramatisācijas rotaļās un izmaiņas sadarbības prasmēs.

Literāros darbus, kuru izmantoju sava darba ietvaros izvēlējos, lai to saturs veidotu bērniem priekšstatu par tikumiskajām vērtībām, sociāli emocionālai audzināšanai, kā atbalstu pozitīvai uzvedībai. Bērni apgūst vērtības, kas saistītas ar mijiedarbībā ar citiem-cieņa, vienlīdzība, savaldība, iecietība, iejūtība, izpalīdzība un taisnīgums.

A.Špona uzsver, ka attieksme pret citiem nozīmē sadarbības prasmes, saskarsmes prasmes, citu vērtējumu prasmes un godīguma un taisnīguma paradumus.

Šajā laikā pavisam tika piedāvātas 2 dramatisācijas rotaļas, no kurām varēšu veikt savus turpmākos vērojumu sadarbības prasmju sekmēšanā un mēģināju radīt pozitīvu un atbalstošu atmosfēru bērniem.

2.1. Tabula. Dramatisāciju rotaļu plāns sadarbības prasmju sekmēšanai (autores veidota tabula)

Dramatisētais darbs	Skolotāja darbība	Bērnu darbība
Margarita Stāraste „Lācīša Rūcīša raibā diena.”	Skolotājs piedalās kā teicējs un ir kā sižeta attīstības virzītājs, ja nepieciešams.	Telpas iekārtošana un dekorēšana atbilstoši stāsta sižetam. Izspēlē stāsta dramatisējumu.
Improvizētais teātris “Vecīša cimdiņš”	Skolotāja nolasa priekšā pasaku un pārrunā to. Tad piedāvā to izspēlēt. Skolotāja iejūtas teicēja lomā.	Bērni noklausās pasaku un izrunā sižetu, sadala lomas. Improvizē.

Margaritas Stārastes, “Lācīša Rūcīša raibā diena.”

Mērķis: Sekmēt sadarbības prasmes grupā, veidot sapratni par palīdzības sniegšanu tuvākajiem, veidot izpratni par līdzpārdzīvojumu, veidot prasmi par runas izteiksmīgumu, prasmi mainīt balsi tembru, izprast varoņu savstarpējās attiecības un izteikt varoņu noskaņojumu.

Skolotāja piedāvā izspēlēt stāstu ar kuru jau bija iepazinušies un kopā ar bērniem iekārto vidi. Bērni sāk gatavoties – sadalām lomas, pārrunājam darbību kārtību, par to cik svarīga ir draudzība, cik ļoti svarīgi rūpēties un būt atbildīgiem par savām mantām un lietām. Vairāki bērni gribēja iejusties vairākās lomās, tādēļ sarunājām, ka mainīsimies ar lomām.

Darbojas: Zaķi, Lācis, Suns, Vāvere, Ezis, Pile, Pīlēni, Vilks, Atiņš, Zēns.

Teicējs: Rāmajā rīta saulītē mežmalā draiskojās Zaķēni.

Lācis: Labrīt! Labrīt!

Zaķi: Labrīt! Labrīt!

Lācis: Mani sauc par lācīti Rūcīti.

Zaķi: Un kur tad tu dzīvo?

Lācis: Pie mazā Atiņa. Viņš ar mani rotaļājas.

Zaķi: Tad jau tev ir laba dzīve.

Lācis: Jā, bija! Tagad krustmāte Atiņam uzdāvināja zirdziņu. Viņš visu laiku ar viņu spēlējas.

Zaķi: Paklau! Tu vari palikt pie mums mežā! Nāc rotaļāties!

Deja „Nu nāc, manu lācīti”.

Suns: Vau! Vau! Vau! (Zaķēni mūk prom, Vāvere lasa sēnes).

Lācis: Ko tu tur dari?

Vāvere: Sēņoju.

Lācis: Kāpēc tā dari?

Vāvere: Pienāks ziema, būs ko likt uz zoba. (Vāvere dod Lācim čiekuru) Ieturi maltīti.

Lācis: Paldies!

Teicējs: Lācītis paņēma egles čiekuru, groza to ķepās gan šā, gan tā, bet pie sēkliņām tomēr netika. (Vāvere nober riekstus).

Vāvere: Liec uz zoba un kod! (Lācis mēģina kost).

Teicējs: Bet Lācītim jau nebija zobu. Viņš bija rotaļu lācītis.

Lācis: Jā, darbu tev bez gala. (Vāvere lasa sēnes un čiekurus),(atskan lietus mūzika).

Teicējs: Te pēkšņi lietus mākonis birdināja lejup aukstas lāses. Rūcītis ieraudzīja žagaru kaudzi un palīda zem tās.

Ežuks: Te ir mana mītne. Te dzīvojam mēs, eži.

Lācis: Piedodiet. Ielīdu te, lai paslēptos no lietus.

Ežuks: Ja tā, tad paliec vien! Lietus te nekad nav jūtams. Rudenī mēs saritināties kamolā un guļam visu ziemu. Cienājies! Kaltētas vaboles, brūnas tauriņu kūniņas.

Lācis: Ko lai iesāk ar tādu barību? (ierok to zem lapām). Lietus beidzies! Nāciet rotaļāties!

Dziesma. „Pēks, pēks esmu mazais pīlēns pēks”.

Pīle un Pīlēni : Pēkš! Pēkš!

Lācis: Kurp tā steigzaties?

Pīlēni: Uz ezeru! Uz ezeru!

Lācis: Ko tad tur?

Pīlēni: Peldēt! Nāc līdz! Ezerā vietas pietiks visiem.

Lācis: Labi! (Pīles peldās, Rūcītis parauga ūdeni) Ai, cik nepatīkams. Kā lai ezerā iekāpj? (Pīlēni ievilka lācēnu ezerā).

Teicējs: Rūcītis ļāvās, lai mazie vilniši viņu šūpo un nes. Viņš slīdēja garām zaļām un platām ūdensrožu lapām. Uz tām tupēja vades, ziņkārīgi nolūkodamās lācītī. Taču drīz lācītis manīja, ka kļūst smagāks un smagāks.

Lācītis: Palīgā! Es slīkstu!

Pīlēni: Mēs tevi izglābsim! (Izvelk Lācīti uz sauszemes). Tagad paguli saulītē, kamēr izžūsi. Mūsu pulkā tu gan nederi. Tu neesi no tiem, kas varētu peldēt. (Pīlēni aizpeld).

Lācītis: Jā, te mežā man neatrast ne draugu, ne mājas. Kāpēc es aizgāju no Atiņa.

Teicējs: Šajā laikā pamodās liels un pelēks zvērs. Viņam mieru nelika tukšais vēders.

Dziesma: „Vai tu zini kā sauc to - vilks”.

Lācītis: Tas taču vilks. (Vilks apkampa Lācīti).

Vilks: Nekad neesmu ēdis šādu dzeltenu zvēriņu. (nāk 2 makšķernieki – 2 zēni, Vilks bēg).

Zēni: Vai, re, kā pelēcis no mums izbijās.

Atiņš: Taisni tāds kā mans Lācītis Rūcītis. Ir nu gan brīnums! Kā gan Rūcītis nokļuvis te mežā? (Atiņš pieglauca sev klāt Rūcīti) Nu tik uz mājām! Pēc tevis skumst raibais zirdziņš.

Improvizētais teātris “Vecīša cimdiņš”

Mērķis: Rosināt atdarināt pasaku un apspēlēt pasakas sižetu,

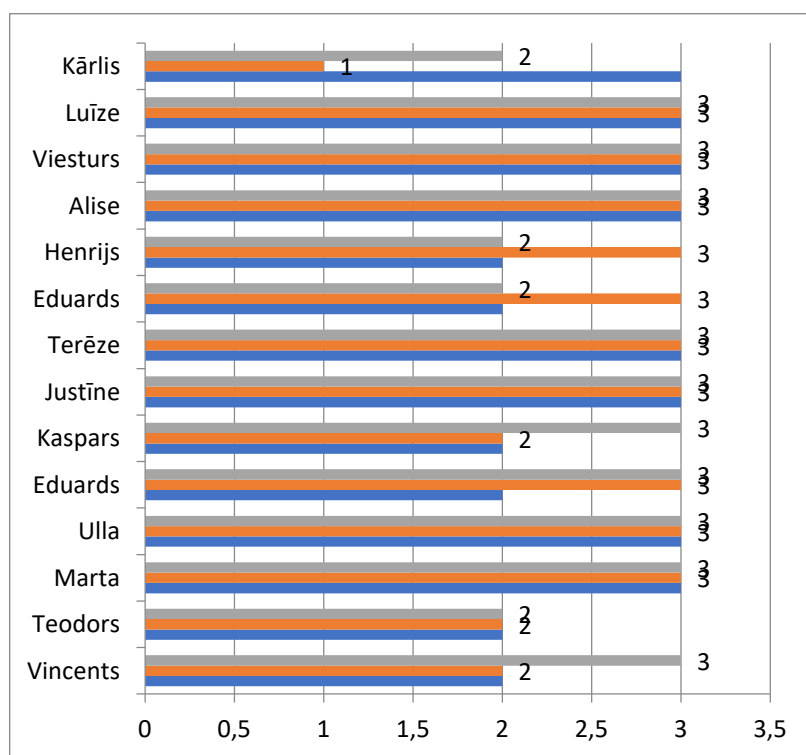
Skolotāja kopā ar bērniem atkārtoti pasaku “Vecīša cimdiņš”. Pārrunājām pasakas sižetu. Noskaidrojām kurš, tad nobiedēja visus dzīvnieciņus? Gailītis.

Skolotāja piedāvā bērniem uztaisīt teātrīti par “vecīša cimdiņu”. Noskaidrojām cik dzīvnieku dejoja cimdiņā, trīs-pele, zaķis, vilks un gailis, bet mēs esam 15. Nolēmām mainīties pa grupām, lai visiem tiek katrs dzīvnieks..

Sadalāmies pa grupiņām- visas pelītes vienā grupiņā, zaķīši otrā, un vilki trešajā grupiņā. Skolotāja aicina bērnus apgulties uz paklāja un noklausīties mūziku (“Peles brauca

dzirnavās, fonogramma’’). Bērni aizvērsim acināš un iedomāsimies, kā dejo pelīte Pīkstīte, zaķītis baltlīpītis un vilciņš strupausītis.

Mūzika beidz saknēt un skolotāja bērnus mudina piecelties un parādīt kā tad viņi varētu kustēties (dejoj). Skolotāja uzslavē bērnus jums ļoti labi sanāk, bet varbūt mēs varētu izmēģināt šo pasaku visi kopā? Gailītis saka, bet bērni, kas tās par maskām jums tur garderobē stāv? Norunājam, ka visas maskas liksim uz galvām. Lomas esam sadalījuši un izrāde var sākties’’. Skolotāja sāk stāstīt pasaku vēlreiz. Izlasījusi kad pelīte lien cimdīnā, bērni saiet uz paklāja Skolotāja ieslēdz mūziku- pelītes sāk dejoj, brītiņu padejojušas paliek klusas un klausās, kā skolotāja stāsta tālāk pasaku, tikusi līdz zaķiem- visi zaķīši uziet uz paklāja un sāk dejoj. Padejo, skolotāja nogriež mūziku stāsta tālāk pasaku – vilki uziet uz paklāja. Skolotāja uzgriež mūziku un visi bērni dejoj. Te pēkšņi atskan KI-KE-RI-GŪ. Visi zvēri nobīstas un paslēpjas grupiņā. Gailītis vēlreiz nodzied KI-KE-RI-GŪ un sauc bērnus atpakaļ uz paklāja. Lūdz lai bērni sastājas atpakaļ pa grupiņām visas pelītes vienā, zaķi otrā un vilki trešajā grupiņā. Gailītis mums visiem pasaka lielu paldies par šīs nedēļas darbiņiem un mūsu skaisto uzvedumu.

4. attēls. Bērnu sadarbības prasmes vērtējums pētījuma beigās

Izmantojot iepriekš minētos kritērijus, pēc veiktā pētījuma, var novērot bērnu sadarbības prasmi attīstību. Tie atspoguļoti tabulā (sk. 1.3. tabulu).

Autore secina, ka pētījuma sākumā grupas bērniem sadarbības līmenis bija zemāks, nekā tā beigās, ņemot vērā to, ka pa šo laiku paspējām veikt tikai divus dramaturģijas uzvedumus.

Piedalīšanās dramaturģijas rotaļās pozitīvi ietekmē bērnu sadarbību un savstarpējās attiecības. Kautrīgākie bērni spēja nedaudz atraisīties, un piedalīties rotaļās. Arī tie kuri pirms tam nevēlējās runāt, tomēr improvizācijas dejā piedalījās un spēja pārvarēt savas iekšējās bailes un noticēt saviem spēkiem.

Pētījuma rezultāti pēc dramaturģijas rotaļām, kas atainoti tabulā, ļauj apgalvot, ka bērnu sadarbības līmeņi ir izmainījušies. Dramaturģijas rotaļa ir sekmējusi bērna vēlmi darboties un piedalīties rotaļā, kā arī veicinājusi sadarbības prasmes ar vienaudžiem un pedagogu vismaz par vienu vai divām pakāpēm augstāk. Teodors un Vincents, kuri pirms tam nelabprāt iesaistījās dramaturģijas rotaļās, improvizācijas teātrī un dejojā. Savukārt Kaspars no sākum izrādīja interesi, bet tomēr nolēma palikt malā. Tiem bērniem, kuriem bija emocionālā attieksme un atsauce zema, rotaļā ir vismaz par vienu pakāpi augstāk: Henrijam un Eduardam un Gabrielai paaugstinājusies par vienu pakāpi. Savukārt Kārlis, Edvards, Viesturs, Marta un Alise kuriem arī bija zemāks līmenis, ir pakāpušies un sasnieguši augstu līmeni.

Bērnu attieksme pret vienaudžiem ir augusi arī Luīzai un Justīnei, vienīgi Terēzei un Ullai tāpat paliek augstā līmenī kā iepriekš, jo arī pirms rotaļām bija draudzīgs saskarsmē ar grupas biedriem.

Teorētiski un praktiski izpētot un saprotot, cik liela nozīme bērna attīstībā ir dramaturģijas rotaļām, tās pielietot praksē, reālā darbībā, lai pierādītu, ka dramaturģijas rotaļas spēj veikt ļoti lielu lomu bērnu sadarbības prasmju sekmēšanā.

Apkopojot pētījuma rezultātus, var apgalvot, ka bērnu sadarbības attīstība tiek sekmēta, ja ir nodrošināta pozitīva vide, kurā skolotājs izveidos dramaturģijas rotaļu, kas atbilst bērnu iespējām, ar aizrautību piedalīsies dramaturģijas rotaļās un bērni kopā askolotāju izvērtēs sasniegto rezultātu. Tas apstiprina to, ka pētījuma izvirzītā hipotēze ir apstiprinājusies.

2.4. Vecāku anketēšanas rezultātu apstrāde un analīze

Pētījuma ietvaros autore veica vecāku intervēšanu saistībā ar pētāmo bērnu sadarbības iespējām un dramaturģijas lomu viņu ikdienā. Intervijas mērķis ir novērtēt un saprast bērnu spējas attiecībā uz dramaturģijas rotaļām un sadarbības iespējām. Uz intervijas jautājumiem tika iesniegtas 15 atbildes.

2.1. tabulā ir redzams, ka interviju ir atbildējuši 15 vecāki – 14 mātes un 1 tēvs.

2.1.tabula. Vecāku radniecība attiecībā pret pētāmo bērnu (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
14 mātes	Māte	Radniecība
1 tēvs	Tēvs	

Kā redzams 2.2. tabulā, tad bērnu vecums ir dažāds. Visvairāk bērnu ir 3 gadu vecumā. Divās ģimenēs ir dažādi vecumu bērni – 3 un 5 gadi un 3 un 6 gadi. Viens bērniņš ir 2,5 gadu vecumā. Četri bērni ir 4 gadu vecumā. Vienam bērnam ir 3,5 gadi.

2.2.tabula. Bērnu vecums (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
3,5; 3; 4; 3 un 5; 3 un 6; 2,5;	Bērni	Vecums

2.3. tabulā ir redzams, ka pētāmajiem bērniem ir iespēja veicināt savas sadarbības prasmes, jo dažiem no bērniem ir māsa vai brālis, daži bērni rotaļājas pagalmā ar saviem draugiem. Ir arī bērni, kuriem ir draugi, taču ar viņiem tiekas reti. Darba autore secina, ka faktiski pētāmajiem bērniem ir iespējas uzlabot savas sadarbības prasmes. Dažiem bērniem nav ne māsu, ne draugu, tādēļ šiem bērniem vienīgā iespēja, kā veicināt sadarbības prasmes ar vienaudžiem, ir pirmsskolas izglītības iestāde. Tādēļ arī, vērtējot bērnus pēc saviem novērojumiem, autore bērnus ir novērtējusi salīdzinoši augstu (3.attēls).

2.3.tabula. Bērnu rotaļu bērni vecāku vērtējumā (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Jā, ir māsa; jā, ir māsa, bet daudz vecāka; brālis	Māsa, brālis	Rotaļu biedri
Kaimiņos draugi, ar kuriem katru dienu rotaļājas pagalmā; rotaļu biedri gan meitenes, gan zēni; draugi ir; ir daži draugi, bet reti tiekas	Draugi	

2.4.tabulā ir redzams vecāku atbildes uz jautājumu – Vai Jūsu ģimenē ir paradums vai tradīcija apmeklēt izrādes vai koncertus? Ja ir, kāda veida teātri Jūs apmeklējat – leļļu, muzikālo, operu utt.? Ja nav, tad kādēļ neapmeklējat? Dažās ģimenes ir piekopusi tradīciju apmeklēt leļļu teātri. Ir tādas ģimenes, kuras apmeklē koncertus un kinoteātri. Kāda ģimene atzina, ka viņi labprāt vasaras sezonā apmeklē brīvdabas koncertus. Dažas ģimenes apgalvo, ka bērns apmeklē pirmsskolas izglītības iestādē organizētās viesizrādes, jo tās ir kvalitatīvas un pietiekoši garas, lai bērniem izrādes neapniktu. Dažas ģimenes apmeklē dažādus pasākumus, kuri notiek viņu pilsētā. Taču ir ģimenes, kurām nav paradums un tradīcijas apmeklēt dažādus mākslas pasākumus, ko uzskata, ka bērni vēl ir mazi, jo apzinās, ka

bērniem tās ātri apniktu. Autore secina, ka ir ģimenes, kurām ir paradums un tradīcija apmeklēt teātrus un koncertus, taču ir ģimenes, kuras vecuma dēļ, neapmeklē tos, jo uzskata, ka bērnam varētu ātri apnikt.

2.4.tabula. Teātra un koncertu apmeklējumu paradumi un tradīcijas (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Leļļu teātris; leļļu; jā, leļļu teātri un operu; jā, apmeklējam. Patiešām maziņiem, lenesons, leļļu teātris; leļļu teātri 1x gadā apmeklējam	Leļļu teātris	Teātra un koncertu apmeklējumu paradumi un tradīcijas
Esam apmeklējuši koncertus un kinoteātri; koncerti galvenokārt ir klasiskas mūzikas, kormūzika; brīvdabas koncertus vasarās apmeklējam	Koncerti	
Teātri bērns apmeklē bd. Tur izrādēm ir laba kvalitāte un pietiekoši garas, lai bērnam neapniktu; apmeklējam teātri – visbiežāk muzikālas izrādes	Teātris	
Nav vēl sanācis apmeklēt, tādēļ, ka jaunākajam bērnam ātri apniktu; bērns neapmeklē, jo nepatīk; neesam apmeklējuši, jo nav līdz šim kaut kā izdevies, laika trūkuma dēļ; līdz šim neesam vēl apmeklējuši; šobrīd neapmeklējam bērna nelielā vecuma dēļ. Domājam drīz sākt ar leļļu teātri.	Neapmeklē	
Apmeklējam pilsētā notiekošos pasākumus, kuri tiek organizēti bērniem. Leļļu teātrus, muzikālās izrādes, koncertus;	Pasākumi	

Uz jautājumu, cik bieži ģimene ar bērnu apmeklē teātri vai koncertu un kāpēc, vecāki ir atbildējuši dažādi (2.5.tabula). Ir vecāki, kuri ar bērniem neapmeklē teātrus un koncertus un kuri iemeslu, kāpēc neapmeklē, nepasaka. Ir ģimenes, kuras apmeklē teātrus un koncertus ar bērniem, vismaz vienu reizi mēnesī, jo uzskata, ka tas ir labs un kvalitatīvi pavadīts laiks kopā. Kāds vecāks atzina, ka apmeklē teātrus un koncertus, jo šādi bērnam veidojas izpratne par kultūru, mākslu un lai bērns iemācās klausīties un skatīties. Ir ģimenes, kuras apmeklē teātrus un koncertus ar bērniem kā kuru reizi, tas ir atkarīgs no vairākiem apstākļiem – pilsētas svētku ietvaros organizētie pasākumos. Kāds vecāks uzskata, ka teātris palīdz bērnam pilnvērtīgi attīstīties. Ir ģimenes, kuras apmeklē teātrus un koncertus ar bērniem vienu līdz divām reizēm gadā, jo uzskata, ka bērnus ir jārādina pie kultūras.

2.5.tabula. Teātra un koncertu apmeklējuma biežums un iemesls (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Neapmeklējam; neesam vēl bijuši	Neapmeklē	Biežums un iemesls
Reizi mēnesī noteikti apmeklējam; reizi mēnesī. Tas ir labs un kvalitatīvs laika pavadīšanas iemesls; 1 reizi mēn. Lai bērnam veidojas izpratne par kultūru, mākslu; reizi mēn., lai bērns iemācas klausīties, skatīties. Lai zina kultūras dzīvi; 2 reiz mēnesī, meitai ļoti patīk!	Mēnesis	
Cik vien bieži sanāk, jo teātris palīdz bērnam attīstīties pilnvērtīgi; pagaidām apmeklēti tikai brīvdabas pasākumi bērniem bērnu svētku vai pilsētas svētku ietvaros.	Kā sanāk	
Mēs vismaz 2 reizes gadā, jo ir brīvs laiks, 1x gadā; pāris reizes gadā. Biežāk nesanāk, jo nav laika; reizi pusgadā; teātri leļļu, ja sanāk varbūt līdz 3reizēm gadā, jo pie kultūras bērni jārādina, brīvdabas koncerti jo vasarā ārā tie ir forši	Gads	

Lai veicinātu bērnos ne tikai sadarbības prasmes, bet arī citas prasmes – tēlaino domāšanu, runātprasmi, bagātināt vārdu krājumu u.c., svarīgi ir ar bērnu pārrunāt par teātri un koncertā redzēto, ļaujot paust savu viedokli par to, kas patika un kas nepatika redzētajā izrādē vai koncerta uzvedumā. Tādēļ vecāki atbildēja uz jautājumu – vai Jūs pārrunājat ar bērnu par teātri/koncertā redzēto? Vai apmaināties viedokļiem, kas patika un kas nē?

2.6.tabulā ir redzamas vecāku atbildes uz šo jautājumu. Tās ģimenes, kuras neapmeklēja teātrus un koncertus, loģiski, ka nepārrunā, jo nav ko pārrunāt. Taču pārsvarā vecāki pārrunā ar bērnu redzēto. Daži vecāki atzīst, ka, ja pasākums ir izraisījis patīkamas emocijas, tad pārrunā ar bērnu izrādī un koncertu. Daži bērni par to runā atlikušo dienas daļu. Viens bērns izrāda savu attieksmi par redzēto, jo neprot sakarīgi runāt.

2.6. tabula. Pārrunas ar bērnu par teātri/koncertā redzēto (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Neapmeklē,; neesam apmeklējuši	Nepārrunā	Pārrunas ar bērnu
Jā, jo interesē vai apmeklētais pasākums izraisīja patīkamas emocijas; jā, pārrunājam kas notika izrādē, kas patika/nepatika; ja tas tiek apmeklēts PII, tad pārrunājam redzēto, notikumus tajā, lai bērni izprastu; jā, izrunājam visu redzēto; jā, bērniem patīk; jā, noteikti, meita visu atlikušo dienu par to runā parasti;	Pārrunā	

skatoties multiplikācijas filmas pārrunājam redzēto; attieksmi pret notiekošo izrāda ar rīcību, jo valoda vēl nav līdz niansēm pilnveidota		
--	--	--

Saistībā ar iepriekšējo jautājumu, autore noskaidroja no vecākiem, kā bērns sajūsminās par kādu redzēto izrādi vai koncertu. Ir bērni, kuriem izrādes un koncerti izraisa sajūsma un viņi pēc tās visu dienu par to vien runā. Ir bērni, kuri neprot vēl runāt, izrāda savu sajūsma ar konkrētu rīcību, diemžēl vecāks nav paskaidrojis sīkāk, kā tās izpaužas. Ir bērns, kurš sajūsminās, izrādot patīkamas emocijas. Divi bērni diemžēl vēl nav apmeklējuši nekādu izrādi un koncertu, tādēļ vecāki nevarēja atbildēt uz šo jautājumu, taču pārējiem izrāde vai koncerts izraisa dažādas sajūsmas izpausmes. Autore skaidro, ka vecāki ir pārpratuši šo jautājumu un atbildējuši nepilnīgi.

2.7.tabula. Bērna sajūsmināšanās par redzēto izrādi (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Pēc teātriem PII stāsta par tiem, jā, pārrunājam kas notika izrādē, kas patika/nepatika; jā, noteikti, meita visu atlikušo dienu par to runā parasti.	Stāstījums	Sajūsma
Attieksmi pret notiekošo izrāda ar rīcību, jo valoda vēl nav līdz niansēm pilnveidota	Rīcība	
Jā, jo interesē vai apmeklētais pasākums izraisīja patīkamas emocijas.	Patīkamas emocijas	

Lai uzturēšanos bērnudārzā padarītu interesantāku, pirmsskolas izglītības iestādē ik pa laikam tiek uzaicināti viesmākslinieki, kuri iepazīstina bērnus ar teātri un koncertiem, tādēļ autore jautāja vecākiem – kā Jūs izturaties pa to, ka uz pirmsskolas izglītības iestādi atbrauc kādi viesmākslinieki ar teātra izrādi? Vai bērns to apmeklē? Vecākiem attieksme pret viesmāksliniekiem pirmsskolas izglītības iestādē ir dažāda. Kāds vecāks atzina, ka bērns apmeklē šādas izrādes un tas viņu apmierina. Vairāki vecāki pauž viedokli, ka attieksme pret viesmāksliniekiem ir pozitīva un bērni apmeklē šāda tipa izrādes. Kāds vecāks uzskata, ka šādas izrādes ir nekvalitatīvas, taču bērns apmeklē šādas izrādes. Ir vecāki, kuri atbalsta šāda veida pasākumus un viņu bērni apmeklē viesmākslinieku izrādes pirmsskolas izglītības iestādē. Autore secina, ka vairākumam vecāku ir pozitīva attieksme pret viesmākslinieku izrādēm un kā atzina vecāki, tad visi bērni apmeklē šādas izrādes.

2.8.tabula. Vecāku attieksme pret viesmāksliniekiem pirmsskolas izglītības iestādē (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Jā, apmeklē un mūs tas ļoti apmierina.	Apmierinājums	Vecāku

Pozitīvi, kad ir pii, tad apmeklē; iztuos pozitīvi. Jā, bērns to apmeklē; ļoti patīk! Esmu tikai par!; esmu par, tas ir ļoti jauki, ja tādi ir, apmeklē vienmēr.	Pozitīva	attieksme
Jā, apmeklē, bet parasti tās ir nekvalitatīvas	Negatīva	
Arī šādus pasākumus mūsu bērns apmeklē. Mūsu ģimene atbalsta viesmāksliniekus.	Atbalsts	

Bērnām ir svarīgi iejusties cita lomā, lai viņš saprastu, kā ir jāīkkojas noteiktās situācijās un lai viņš nedara to, ko pats nevēlas. Autore, uzdodot 9.jautājumu, noskaidroja, vai bērns ikdienā rotaļājas, iejūtoties kādā lomā. Piemēram, ka viņš ir policists un tagad Jums uzliks sodu par atstātu trauku istabā. Kā tas izpaužas? Bērnu iztēle ir bezgalīga. Kā atzīst vecāki, bērni iejūtas dažādās lomās – minecraft stilā, elektrības ekonomētājs, pavārs, policists, spoks, dinozaurs, kādas multfilmas varonis, burvis, dzīvnieks un pat boss. Bērni kontrolē vai nav izslēgta kādā telpā gaisma un aizrāda saviem ģimenes locekļiem par to, ka neekonomē elektrību. Tāpat bērni iejūtas pavāra lomā un cenšas visus pabarot, un atdarina ēst gatavošanu, izmantojot dažādas elektriskās ierīces. Ir bērni, kuri iejūtas policista lomā un prasa dokumentus uzrādīt, un par atstātiem traukiem un līdzīgām lietām norāj vecākus, pasakot – nu, nu, nu! Kāds bērns iejūtas spoka lomā un ietinas palagā, un meklē vecākus, kuri ir noslēpušies kādā tumšākā istabā. Kādam bērnam patīk iejusties dinozaura lomā un izdod atbilstošas skaņas. Kad bērni skatās kādu multfilmu, pēc noskatīšanās bērni izspēlē multfilmas sižetu. Viens no bērniem iejūtas burvja lomā, izmantojot burvju kociņu. Bērni mēdz iejusties dzīvnieku ādā. Tā, piemēram, kāds bērns ir iejuties vilka lomā un mēģina nopūst mājiņu, kura ir uzcelta no kastēm un kurā dzīvo trīs sivēntiņi. Visbeidzot daži bērni iejūtas bosa lomā un diktē ko kurš dara, kas jāsaka, vai grib visus izkomandēt. Autore secina, ka bērna iztēle ir dažāda, taču tā ir atkarīga no bērna iepriekš iegūtās pieredzes. Pieredzei šai ziņā ir svarīga loma, jo atsaucoties uz R. Ruskules teikto, ka dramaturģijai ir neatsverama nozīme pieredzes veidošanā, tā ietver vispārcilvēciskās vērtībās. Klausoties, attēlojot un pārdzīvojot literārā tēla rīcību, attieksmes un notikumus, bērns ne tikai bagātina savu emocionālo pasauli, bet arī neapzināti tos salīdzina ar savu pieredzi un atbilstoši tai skumst, priecājas un pārdzīvo, iepriekšējā pieredze tiek izrādīta dramaturģijas rotaļās.

2.9.tabula. Bērnu izpausme (autore veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Jā. Visu laiku minecraft stilā	Minecraft stilā	Izpausme
Mūsu ģimenē bērns ir elektrības ekonomētājs - kontrolē, vai nav kaut kur nelietderīgi iedegta gaisma.	Elektrības ekonomētājs	

Kā arī patīk būt par pavāri – tas ir ļoti svarīgi – visus vajag pabarot; Brālis ar māsu abi spēlē lomu spēles, sliktie pret labajiem, spēlējas mājās, vai pavāros utt.; iejūtas lomās, visbiežāk atdarina ēst gatavošanu ar elektriskām ierīcēm, putošanu, blenderēšanu u. tml.	Pavārs	
Jā, protama, regulāri arestē; jā, ir gan policisti, gan princeses un arī supervaroņi; tēlo policistu un prasa dokumentus, naudiņu; par atstātiem traukiem un līdzīgām lietām norāj vecākus ar – nu, nu, nu!	Policists	
Kopš helovīna pats tēlo spociņu, ietinoties palagā vai kopā ar vecākiem iet to meklēt uz tumšāko istabu.	Spoks	
Jā, viņam patīk iejusties lomās. Tas izpaužas kā ģērbšanās kā tam tēlam, runas veids, mīmika. Ir bijis, ka bērns tēlo dinozauru un izdveš tādas skanas kā dinozauram	Dinozauris	
Jā. multfilmu varoņi. atkārtoto redzēto sižetu.	Multfilmu varonis	
Tēlo burvi, izmantojot burvju kociņu	Burvis	
Mēdz atdarināt dzīvniekus; atdarina vilku uzceļot no kastēm māju un mēģinot to nopūst, tas no bērnu dārzā stāstītās pasakas par 3 sivēntiņiem.	Dzīvnieks	
Nepārtraukti. Bērns dzīvi iztēlojas visus notikumus un diktē ko kurš dara, kas jāsaka. Viss ir sīki izplānots; reizēm iejūtas mājas bosa lomā, grib visus izkomandēt	Boss	

10.jautājumā autore noskaidroja no vecākiem, vai bērns mēdz spēlēt lomu rotaļas. 2.10. tabulā ir redzamas, kādas lomu rotaļas ikdienā spēlē pētāmie bērni. Ikdienā bērni izspēlē dažādas lomu rotaļas. Visbiežāk tās ir ikdienas situācijas – mammas un tēti, ainas no veikalu apmeklējuma, pavāri, kad iztēlojas un kaut ko taisa ēst, un policisti. Vēl dažiem bērniem lomu rotaļās izpaužas dažādas ainas no multiplikācijas filmām, piemēram, Spangebob. Atkarībā no bērnu dzimuma, bērni spēlē “policistus” – zēni un “princeses” – meitenes. Daži bērni izspēlē automašīnu sacīkstes. Ir bērni, kuri ikdienā neiejūtas kādā personāža lomā. Autore secina, ka lomu rotaļas ir atkarīgas no bērna dzimuma un iepriekšējās pieredzes, taču pēc šī jautājuma analīzes, ne visiem bērniem ir iztēle un ir bijusi jebkāda iepriekšēja pieredze.

2.10.tabula. Lomu rotaļas bērna ikdienā (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Jā, labprāt. Patīk 'mammās un tētos', policistos, veikalos u.c.; lomu rotaļās bērns visbiežāk iejūtas mammas lomā – rūpējoties par citiem mājiniekiem. Skaistumkopšanas salona friziere vai manikīre. Labprāt spēlē veikalu, bez ierunām viņa ir laipnākā un atsaucīgākā pārdevēja; Mājas, pavāriņi;	Ikdienas situācijas	Lomu rotaļas
Jā, kautiņi, minecraft. Spangebob; jā. Visbiežāk tie ir multeņu varoņi	Multfilmas	
Labprāt. Visāda veida profesijas. Supervaroni; atkarībā no bērna. Puikam patīk policisti un supervaroņi, bet meitai princeses.	Profesijas	
Jā, spēlē un visvairāk viņam patīk spēlēt dinozauru parku un mašīnu sacīkstes ar vecākiem un citiem bērniem.	Sacīkstes	

Dažādas filmas un multfilmas ietekmē bērnu rotaļāšanos, tāpēc autore uzdeva vecākiem jautājumu par to, vai vecāki kopā ar bērniem skatās pa TV kādas pārraides, raidījumus un filmas, konkrēti kādas. 2.11. tabulā ir apkopotas atbildes uz šo jautājumu. Ir vecāks, kurš uzskata, ka, ja bērniem sižets būtu saprotams, tad iespējams, viņš skatītos labprāt kādu pārraidi pa TV. Ir vecāki, kuri domā, ka bērniem neinteresētu šādas pārraides, jo viņi ir par mazu. Kāds vecāks labprāt skatās ar bērnu kādu multiplikācijas filmu. Ir vecāki, kuri ir pārliecināti, ka kāda mākslas filma varētu piesaistīt bērna interesi to noskatīties. Kāds vecāks uzskata, ka bērnam neinteresētu filmas un pārraides par aktieriem, taču cits vecāks ir pretējās domās, jo bērnam interesē raidījumi par aktieriem. Tomēr ir vecāki, kuri neiesaistās TV pārraižu skatīšanās. Iemeslu, kādēļ tā, vecāki nav pauduši. Autore secina, ka ir dažādi vecāki, jo ir vecāki, kuri labprāt skatās ar bērniem kādas pārraides vai mākslas filmas, un ir vecāki, kuri uzskata, ka bērns vēl ir maziņš, tādēļ bērniem pārraides varētu neinteresēt.

2.11.tabula. TV pārraižu skatīšanās kopā ar bērniem (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Jā, iespējams, ja sižets būtu bērniem saprotams	Sižets	Pārraižu skatīšanās par TV
Es jā, bet bērnam nepatīk skatīties; nē, bērnam neinteresē tādas pārraides; ne pirmsskolas vecumā. nav aktuāli; šaubos, vai mazajam tas interesētu	Neskatās	

Ar bērnu kopā šobrīd skatāmie tikai multfilmas.	Multfilma	
Grūti pateikt. Laikam tomēr skatīties mākslas filmu, un vēlāk pārrunātu - kāpēc galvenie varoņi rīkojas tieši tā nevis savādāk; viņš vairāk dotu priekšroku kādai mākslas filmai, jo 5gadniekam diez vai ļoti piesaistītu filma par aktieriem vai teātra vēsturi.	Mākslas filma	
Kādu reizi varētu arī šādu raidījumu skatīties. TV pārraidi par aktieriem	Raidījums	

12.jautājumā autore noskaidroja, kā vecāki rīkojas, ja pa TV pārraida kādu bērnu raidījumu, mākslas vai multiplikācijas filmu. 2.12. tabulā ir redzamas vecāku atbildes. Pārsvarā vecāki ir atbildējuši, ka skatās kopā ar bērnu, izvērtējot kāds sižets ir pa TV un to pārrunājot. Reizēm mēdz būt, ka vecāki izskaidro bērniem nesaprotamas lietas vai tulko bērnam no svešvalodas. Ir vecāki, kuri atļauj bērnam skatīties TV, jo tad vecāki var padarīt mājas darbus, taču neļauj skatīties visu pēc kārtas. Daži vecāki seko līdz tam, ko bērns skatās pa TV, ja ir atbilstošs vecumam raidījums vai kāda filma, tad ļauj to darīt. Ir vecāki, kuri piesaista bērnu uzmanību, ka pa TV rāda kādu bērnu vecumam atbilstošu pārraidi vai filmu, ieinteresējot viņu skatīties.

Autore secina, ka vecāki ļauj skatīties bērniem TV, tikai ar vienu nosacījumu, ka pa TV pārraidi bērna vecumam atbilstošus raidījumus un filmas. Tas ir pozitīvi, jo tas bērna izraisa iztēli un sapratni par apkārt notiekošo, jo bērns tad aizdomājās par dažādām lietām un jautā, lai vecāks paskaidro, kāpēc un kas notiek, kā notiek.

2.12.tabula. Vecāku rīcība, ja pa TV pārraida bērnu raidījumu (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Reizēm skatāmie, vispirms izvērtējot kāds ir sižets un vai tas nav pārāk vēlu vakarā; nejauši pa TV neiet nekas. TV tiek slēgts jau ar zināmu mērķi. Skatāmie kopa. Bērns nepārtraukti jautā tulkojumu (skaidrojumus), ko kas nozīmē; dažreiz skatāmie kopā, jo bērnam patīk; skatoties pēc apstākļiem, ir kad skatāmie kopā, ir kad neslēdzu iekšā, ir kad skatās tikai bērni; ir reizes kad skatāmie	Kopā skatās	Vecāku rīcība

kopā, uztaisām savu kinoteātri. Ir kad uzlieku lai vienkārši paskatās, tas varu izdarīt savus mājas darbiņus.		
Ļauju to darīt, jo viņam interesē; es, protams, neļauju skatīties visu pēc kārtas. Taču atļauju noskatīties kādu multfilmu vai bērna filmu. To atļauju, jo ik pa laikam bērnam, manuprāt, ir nepieciešams “atslēgties”; strādāju, jo ir miers un bērni skatās TV.	Ļauj skatīties	
Piesaistu bērna uzmanību tieši uz filmu (pasaku) skatīšanos; ieinteresēju skatīties	Piesaista uzmanību	

Mūsdienās ir moderni klausīties pasakas diskos, atskaņojot tos magnetolā, tādēļ autore noskaidroja no vecākiem, vai bērni klausās šādas pasakas. 2.13. tabulā ir redzamas vecāku atbildes. Kāds vecāks atzina, ka regulāri klausās pasakas un izrādes. Kāds cits vecāks atzina, ka mājās pasakas neklausās, taču izbraukumos mēdz klausīties automašīnā – Runcis zābakos, Pelnrušķīte. Tomēr vairākums vecāku atzina, ka viņu bērns neklausās šādas pasakas, jo viņiem nav kur klausīties un arī nav ko klausīties.

Autore secina, ka pasaku klausīšanās bagātina bērnu vārdu krājumu, taču lielākā daļa bērnu neklausās pasakas, jo viņiem nav iespējas to darīt.

2.13.tabula. Pasaku klausīšanās, izmantojot diskus (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Radio pasakas un izrādes. Regulāri klausās	Regulāri	Pasaku klausīšanās
Ir, bet mājās neesam klausījušies. Braucot mašīna sanāk paklausīties. Runcis zābakos, pelnrušķīte.	Automašīnā	
Diemžēl nav. Mēs stāstam pasakas; nav	Neklausās	

Tagad, kad valstī ir izsludināta ārkārtas situācija un ir jāpaliek mājās, vecākiem ir izdevība ikdienu vērot bērnu rotaļas, tādēļ autore uzdeva jautājumu vecākiem, vai viņu bērns mēdz spēlēt teātri. 2.14.tabulā ir redzamas vecāku atbildes. Ir bērni, kuri liek bērniem aplaudēt un skatīties savu teatrālo uzvedumu. Ir bērni, kuri iejūtas kādā tēlā un izspēlē teātri viens pats. Ir bērni, kuri uzvelk zeķes uz pirkstiem un rāda pārējiem savu šovu. Bērni mēdz spēlēt dažādas spontānas situācijas, varoņu sižetu, muzikālo teātri un pat zvēru teātri, iejūtoties kādā dzīvnieka lomā.

2.14.tabula. Bērnu spēlēšana teātri (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
----------------	------------	----------

Reizēm. Liek vecākiem skatīties, aplaudēt; nespēlējām teātri, ja nu tikai bērns iejūtas kādā tēlā un pats izspēlē, ar omi, ēnu teātri; reti, uz rokām velk zeķes un pārējiem rāda savu šovu	Spēlē	Teātra spēlēšana
Jā, spēlē. Uztaisām skatuvi no segām un ar mīkstām rotaļlietām izspēlējam spontānas situācijas; laikam vairāk lomu spēles, tējas dzeršanu ar zvēriņiem, gatavo tiem “kūciņas”; spēlē mammas lomu braukājot ar ratiem	Spontānas situācijas	
Izspēlējam varoņu sižetu	Varoņa sižets	
Ar zvēriem rāda teātri; dzīvnieku teātri, rāpo kā kaķis, kā suns	Zvēru teātris	
Kā muzikālais teātris. Izdoma dziesmas un deklamē.	Muzikālais teātris	

Pēdējā jautājumā autore jautāja vecākiem, vai viņi lasa bērniem pasaku grāmatas? Vai viņam tās patīk? Vai viņi pārrunā pasakas sižetu? Atsaucoties uz teoriju, pasaku lasīšana bagātina viņa vārdu krājumu un pieredzi dažādās situācijās. 2.15. tabulā ir redzamas vecāku atbildes. Lielāka daļa vecāku lasa bērnam pasaku grāmatas un pēc izlasīšanas vecāki un bērni pārrunā izlasīto, kas patika un kas nepatika pasakā un kā viņi rīkotos noteiktā situācijā. Ir vecāki, kuri kopā ar bērnu skatās ilustrācijas grāmatās. Viens no vecākiem atzina, ka bērnam nelasa pasakas.

2.15.tabula. Pasaku lasīšana (autores veidota tabula)

Satura vienība	Kategorija	Jēdziens
Jā, lasu bērnam pasaku grāmatas. Jā, viņam tās patīk, pat ļoti. Pēc pasakas pārrunājam kas notika pasakā, kas patika vai nepatika utt.; jā, lasām gandrīz katru dienu. Bieži pārrunājam sižetu; lasām un grāmatas patīk, bet daudzas pasaku grāmatas ir arī mazliet šausmīgas un bērniem ir bailes.	Lasa	Pasaku lasīšana
Cenšos lasīt. Izteiksmīgi un rādot ilustrācijas. Pagaidām bērnam galvenokārt interesē ilustrācijas, nevis teksta klausīšanās.	Ilustrāciju skatīšanās	

Analizējot to, vai vecāki darba dažādas lietas – skatās pārraides, lasa grāmatas – kopā ar saviem bērniem un novērtējot bērnu sadarbības prasmes, veikt kopīgas darbības, autore secina, ka ir bērniem, kuras šīs prasmes ir augstākā līmenī: Kārlis, Luīze, Terēze, Eduards, Ulla un Marta, veic dažādus uzdevumus kopā ar vecākiem, taču bērniem, kuriem ir vajadzīgs aicinājums darīt jebko kopā: Gabriela, Viesturs, Henrijs, Edvards un Justīne. Šie bērni gaida iniciatīvu no otras personas. Ir bērni, kuriem ir zemas sadarbības prasmes, viņi nevēlas spēlēties kopā ar citiem bērniem: Kaspars, Teodors un Vincents. Šos bērnus ir jāaicina darīt dažādas lietas kopīgi un viņus ir jāieinteresē, jāpievērš uzmanība kādam noteiktām lietām, kuras viņiem interesē.

Salīdzinot vecāku intervijas atbildes un autore novērtējumu trešajā kritērijā – izspēlē dramatizāciju, iesaistot tajā arī citus, autore secina, ka ir bērni, kuri mājās apstākļos spēlē dažādas lomas, taču ir bērni, kuri neizspēlē, tāpēc autore uzskata, ka, lai bērni spēlētu dažādas dramatizācijas rotaļas, viņiem ir nepieciešama atbilstoša vide, kurā viņi to var darīt.

Secinājumi

1. Dramatizācijas rotaļa ir vērtīga, lai bērns mācīties iejusties personāžā un lai izprastu cita veida sajūtas un emocijas, kas bērnam sekmēs līdzjūtības un līdzpārdzīvojuma prasmes, kas viņam noderēs tālākā vai tuvākā nākotnē.
2. Dramatizācijas rotaļās bērni iemācās daudzas prasmes – iemācās klausīties, izrādīt emocijas, izdzīvo dažādus personāžus, iemācās domāt, iemācās lietot dažādas intonācijas, mīmikas, kustības, vērot savus grupas biedrus, izprast savas emocijas u.c.
3. Bērni, kuri nesen sākuši apmeklēt konkrēto pirmsskolas izglītības iestādes grupu, vēl nav adaptējušies grupā, tāpēc šiem bērniem ir zems vērtējums attiecībā uz bērniem, kuri konkrētā grupā ir ilgāku laiku. Tie bērni, kuri apmeklē konkrēto pirmsskolas izglītības iestādi, ir atraisītāki un labprāt sadarbojas ar citiem bērniem un iesaistās paši un iesaista citus dramatizācijas rotaļā.
4. Faktiski pētāmajiem bērniem ir iespējas uzlabot savas sadarbības prasmes, jo daudziem bērniem ir māsas un rotaļu draugi pagalmā, kurā viņi dzīvo. Dažiem bērniem nav ne māsu, ne draugu, tādēļ šiem bērniem vienīgā iespēja, kā veicināt sadarbības prasmes ar vienaudžiem, ir pirmsskolas izglītības iestāde.
5. Ir ģimenes, kurām ir paradums un tradīcija apmeklēt teātrus un koncertus, taču ir ģimenes, kuras vecuma dēļ, neapmeklē tos, jo uzskata, ka bērnam varētu ātri apnikt.
6. Divi bērni diemžēl vēl nav apmeklējuši nekādu izrādi un koncertu, tādēļ vecāki nevarēja atbildēt uz šo jautājumu, taču pārējiem izrāde vai koncerts izraisa dažādas sajūsmas izpausmes.
7. Vairākumam vecāku ir pozitīva attieksme pret viesmākslinieku izrādēm un kā atzina vecāki, tad visi bērni apmeklē šādas izrādes.
8. Bērna iztēle ir dažāda, taču tā ir atkarīga no bērna iepriekš iegūtās pieredzes. Pieredzei šai ziņā ir svarīga loma, jo bērni iejūtas dažādos personāžos un lomās.
9. Lomu rotaļu izvēle ir atkarīga no bērna dzimuma un iepriekšējās pieredzes, jo puikām patīk spēlēt dažādus supervaroņus, policistus, taču meitenēm patīk iztēloties princeses.
10. Pasaku klausīšanās bagātina bērnu vārdu krājumu, taču lielākā daļa bērnu neklausās pasakas, jo viņiem nav iespējas to darīt.

Priekšlikumi

1. Lai bērni spēlētu dažādas dramatisācijas rotaļas un veicinātu savas sadarbības prasmes, vecākiem un skolotājiem bērniem ir jādod laiks adaptēties pirmsskolas izglītības iestādē un skolotājiem jārada atbilstoša vide.
2. Vecākiem un skolotājiem ir jāļauj bērniem apmeklēt dažādas izrādes un koncertus, jo tas veicinās bērnos sadarbības prasmes – mācīties klausīties.
3. Pēc izrādes un koncerta bērnu vecākiem un skolotājiem ir jāpārrunā iespaidus par redzēto, lai bērni attīstītu savas runas prasmes un veicinātu iztēli.
4. Skolotājam jāpiedalās procesā kā vērotājam vai virzītājam un bērniem ir jābūt iespējai vienmēr paust savu viedokli, pašiem izvēlēties sižetu un improvizēt.
5. Lai panāktu izvirzīto mērķi un sekmīgi realizētu dramatisācijas rotaļu, tad arī apkārtējai videi ir jābūt radošai, nepiespiestai, lai bērns šajā vidē justos brīvi un droši.

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Albrehta, Dz. (1998). Pētīšanas metodes pedagogijā. Rīga: Mācību grāmata
2. Baldiņš, A., Raževa, A. (2001). Klases audzinātāja darbs ar skolēnu personības izpētē. Rīga: Pētergailis
3. Breslavs, G. (1999). Psiholoģijas vārdnīca. Rīga: Mācību grāmata
4. Briška, I. (b.g.). Sociālā un pilsoniskā mācību joma. Mācību un metodiskais līdzeklis pirmsskolas mācību programmas īstenošanai. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/100>
5. Briška, I. a. (b.g.). Kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā mācību joma. Mācību un metodiskais līdzeklis pirmsskolas mācību programmas īstenošanai. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/82>
6. Burča – Laure, N. (2016). Pirmsskolas vecuma bērnu gribas attīstība emocionālās inteliģences kontekstā. Jelgava: LLU TF studentu un maģistrantu zinātniskā konference, 5. – 10. lpp.
7. Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja. Rīga: RaKa
8. Erturk, E. (2015). Role Play as a Teaching Strategy. National Tertiary Learning and Teaching Conference, At Tauranga.
9. Gaile, S. (2019). 4 – 5 gadus vecu bērnu sadarbības prasmju sekmēšana dramatisācijas rotaļās. Rīga: LU
10. Gailuma, S. (2002). Mazbērna adaptācijas īpatnības pirmsskolas izglītības iestādē. Rīga: Izglītības soļi
11. Hidayati, L., Pardjono, P. (2018). The implementation of role play in education of pre-service vocational teacher. Materials Science and Engineering 296 012016 doi:10.1088/1757-899X/296/1/012016
12. Jasulaņeca, L. (2016). Bērnu adaptācija pirmsskolā. Jelgava: LLU TF studentu un maģistrantu zinātniskā konference, 31. – 36. lpp.
13. Jerāte, I., Strazdiņa, A. (2011). Attīstošo spēļu izmantošana pirmsskolas izglītībā. Rīga: Apgāds Mansards
14. Klauža, A., Kozaka, D., Pagraba, E., Smirnova, I., Veispale, K. (2009). Skolas un ģimenes sadarbība. Rīga: VISC
15. Köşker, N., Erdoğan, E. (2020). Trends in Multicultural Education Research: A Five-Year Content Analysis of Turkish and ERIC Databases. International Journal of Education and Literacy Studies, v8 n1 p48-60

16. Lieģeniece, D. (1995). Rotaļas nozīme bērna pašattīstības sekmēšanā. Liepāja: Liepājas Pedagoģiskā augstskola
17. Līduma, A. (2015). Pedagoģa sadarbība ar bērnu pirmsskolas pedagoģiskajā procesā. 8. starptautiskā zinātniskā konference. Rīga: RPIVA, 45. – 53. lpp.
18. Līduma, A. (2014). Bērna attīstības iespējas pirmsskolas izglītības pedagoģiskajā procesā. The collection of scientific papers, ISSN 1691-5895
19. Nīmante, D. (2018). Sadarbības veicināšana klasē. Latvijas universitātes raksti. 2018, 816. sēj. pedagoģija un skolotāju izglītība <https://doi.org/10.22364/ped.luraksti.816.15>
20. McGuire, D. Role Play Method of Teaching: Definition & Benefits. Pieejams: <https://study.com/academy/lesson/role-play-method-of-teaching-definition-benefits.html>
21. Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem. (21.11.2018). Ministru Kabineta noteikumi Nr. 716. Latvijas Vēstnesis, 236, 30.11.2018.
22. Omarova, S. (1998). Cilvēks runā ar cilvēku. Rīga: Kamene
23. Pestovs, P. (28.11.2017). Sadarbības prasmes sekmīgākai problēmu risināšanai. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/jaunumi/6/sadarbibas-prasmes-sekmigakai-problemu-risinasanai>
24. Randoha, A., Augstkalne, D. Pirmsskolas vecuma bērnu intelektuālo spēju sekmēšana rotaļu daudzveidībā. Rīga: Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija. Pieejams: http://www.dukonference.lv/files/proceedings_of_conf/53konf/pedagogija/Randoha_Augstkalne.pdf
25. Ruskule, R. (2013). Dramatizācija un teātra spēle pirmsskolā. Žurnāls “Pirmsskolā”, N. 10, 15. – 21.lpp.
26. Skola2030. Caurviju prasmes. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/macibusaturs/merki-skolenam/caurviju-prasmes>
27. Skola2030, a. Par projektu. Pieejams: <https://skola2030.lv/lv/par-projektu>
28. Skujiņa, V., Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Blinkena, A. (2000). Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC
29. Stangaine, I. (2014). Pirmsskolas vecuma bērna dialogrunas attīstība rotaļās. Pieejams: https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/45275/i_stangaines_disertacija.pdf?sequence=1&isAllowed=y
30. Stewart, D. (2011). How you can make a flannel board in just a few easy steps! Pieejams: <https://teachpreschool.org/2011/08/06/diy-flannel-board-for-preschool/>
31. Šilņeva, L. (2000). Sociālā darba terminoloģijas vārdnīca. Rīga: SDSPA “Attīstība”

32. Vigule, D. (2014). Pirmsskolēna gribas īpašību veidošanās darbībās ar rotaļlietām. Promocijas darbs. Rīga: RPIVA
33. Тукбаева, Г. (2013). Картотека Театрализованных игр для детей 3 - 7 лет. Pieejams: <https://nsportal.ru/detskiy-sad/raznoe/2013/11/16/kartoteka-teatralizovannykh-igr-dlya-detey-3-7-let>
34. Выготский, Л. С. (2004). Психология развития ребенка. М: Изд-во Смысл, Изд-во Эксмо
35. Дедова, Е. (27.06.2019). Возрастные особенности детей 3-4 лет. Pieejams: <https://www.b17.ru/blog/123027/>
36. Ивлева, К. (2017). Развитие сотрудничества дошкольников в познавательно-исследовательской деятельности. Международный научный журнал “Young Scientist”, # 47.1 (181.1) – с. 76 – 78
37. Коновалова, Т. (b.g.). Сотрудничество детей младшего дошкольного возраста. Pieejams: <https://www.maam.ru/detskijsad/sotrudnichestvo-detei-mladshego-doshkolnogo-vozrasta.html>
38. Татарченкова, И. (10.09.2017). Кризисы у детей 3, 4, 5 лет — советы психолога. Pieejams: <https://www.b17.ru/article/87163/>

Pielikumi

Pielikums Nr.

Dramatizācijas rotaļas (atbildes)

Māte	Māte	Jūs radniecība
3	3,5	Cik Jūsu bērnam ir gadu?
Jā, ir māsa, bet daudz māsa, bet daudz	Jā, ir māsa un kaimiņos draugi ar kuriem katru dienu rotaļājās	Vai Jūsu bērnam ir māsa vai draugi, ar kuriem bērns rotaļājas?
Bērns neapmeklē, jo nepatīk	Nav vēl sanācis apmeklēt, tādēļ, ka jaunākajam bērnam ātri apņiktu.	Vai Jūsu ģimenē ir paradums vai tradīcija apmeklēt izrādes vai koncertus? Ja ir, kāda veida teātri Jūs apmeklējat – leļļu, muzikālo, operu utt.? Ja nav, tad kādēļ neapmeklējat?
Mēs vismaz 2 reizes	Neapmeklējam.	Cik bieži Jūs apmeklējat teātri vai koncertu? Kāpēc?
Neapmeklē	Ja tas tiek apmeklēts PII, tad pārrunājam redzēto, notikumus tajā, lai bērni izprastu.	Vai Jūs pārrunājat ar bērnu par teātri/koncertā redzēto? Vai apmaināties viedokļiem, kas patīka un kas nē.
Nē	Pēc teātriem PII stāsta par tiem.	Vai bērns sajūsmnās no koncertiem un izrādēm? Kā tas izpaužas?
Positīvi, kad ir pii, tad apmeklē	Jā, apmeklē un mūs tas ļoti apmierina.	Kā Jūs izturāties par to, ka uz pirmskolas izglītības iestādi atbrauc kādi viesmākslinieki ar teātra izrādi? Vai bērns to
Jā. Visu laiku minecīfāt stilā	Jā, iespējams dažādas situācijas.	Vai Jūsu bērns ikdienā rotaļājas, iejūtoties kādā lomā? Piemēram, ka viņš ir policists un tagad Jums uzliks sodu par atstātu trauku istabā. Kā tas izpaužas?
Jā, kautiņi, minecraft.	Jā, labprāt. Patīk 'mammās un tētos', policistos, veikalos u.c.	Vai Jūsu bērns labprāt spēlē lomu rotaļas? Kādas viņam visvairāk patīk?
Es jā, bet bērnam nepatīk skatīties	Jā, iespējams, ja sižets būtu bērniem saprotams	Vai Jūs labprātāk ar bērnu skatītos kādu TV pārraidi par aktieriem, teātra vēsturi nekā skatītos kādu mākslas filmu?
Ļauju to darīt, jo viņam	Reizēm skatāmies, vispirms izvērējot kāds ir sižets un vai tas nav	Kad pa TV rāda kādu bērnu raidījumu multfilmu, bērnu filmu, ko Jūs darīet? Kāpēc?
Nav	Nē, nav. Pasakas lasam no gramaām katru vakaru un arī pa dienu,	Vai Jūsu mājās ir kāda pasaka diska veidā? Kāda? Vai bērns to klausās? Cik bieži?
Nespēlē	Reizēm. Liek vecākiem	Vai Jūs un Jūsu bērns mājās spēlē teātri?
Nē	Jā, lasam katru vakaru un kad bērns vēlas arī pa dienu. Sīzetu	Vai Jūs lasiet bērniem pasaku grāmatas? Vai viņam tās patīk? Vai Jūs pārrunājat pasakas

Māte	Māte
4	4
Draugi ir	Jā. Ir māsa. Un rotaļu biedri gan meitenes, gan zēni.
Esam apmeklējuši koncertus un kinoreatri. Koncerti galvenokārt ir klasiskas muzikas, komzika! Teātri bērns apmeklē bd. Tur izrades ir laba kvalitāte un pietiekami garas, lai bērnam neapniktu.	Apmeklējam pilsētā notiekošos pasākumus, kuri tiek organizēti bērniem. Leļļu teātrus, muzikālās izrādes, koncertus.
Reizi mēnesī. Tas ir labs un kvalitatīvs laika pavadīšanas iemesls	Reizi mēnesī noteikti apmeklējam.
Ja.	Jā, jo interesē vai apmeklētais pasākums izraisīja patīkamas emocijas.
Ir sajusmināts. Pēc ilgāka laika stasta un atstasta notikumus.	Esmu pamanījusi, ja pasākums ļoti patīka, tad atnākot mājās par to tiek stāstīts un runāts, tiek uzdoti jautājumi - kāpēc tā? Un kas darīja tā?
Apmekle un patik.	Arī šādus pasākumus mūsu bērns apmeklē. Mūsu ģimene atbalsta viesmāksliniekus.
Nepartraukti. Bērns dzīvi iztelojas visus notikumus un dikte ko kurs dara, kas jāsaka. Viss ir sīki izplānots.	Mūsu ģimenē bērns ir elektrības ekonomētājs - kontrolē, vai nav kaut kur nelietderīgi iedegta gaisma. Kā arī patik būt par pavāri - tas ir ļoti svarīgi - visus vajag pabarot.
Labprāt. Visāda veida profesijas. Supervaroni.	Lomu rotaļās bērns visbiežāk iejūtas mammaš lomā - rūpējoties par citiem mājniekiem. Skaistumpošanas salona friziere vai manikīre. Labprāt spēlē veikalu, bez ierunām viņa ir laimīgā un atsaucīgākā
Ne.	Grūti pateikt. Laikam tomēr skatītos mākslas filmu, un vēlāk pārrunātu - kāpēc galvenie varoņi rīkojas tieši tā nevis savādāk.
Nejausi pa tv neiet nekā. Tv tiek slegts jau ar zināmu merki. Skatāmies kopa. Bērns nepartraukti jauta tulkojumu (skaidrojumu) ko	Piesaistu bērna uzmanību tieši uz filmu (pasaku) skatīšanos.
Ir, bet neklusas, jo katru vakaru tiek lasītas vai izdomatas pasakas pirms miega	Nē, tādu nav.
Kā muzikālais teātris. Izdoma dziesmas un deklame.	Jā, spēle. Uztaisam skatuvi no segām un ar mīkstiām rotallietām iespējējam spontānas situācijas.
Ja. Ja. Ja. Vins prot arī atstastīt pasakas.	Jā, to mēs darām pirms nakts miega. Tā ir mūsu tradīcija. Arī tiek pārrunāti pasaku sižeti - piem. kādēļ meitenei nav mammaš? Kāpēc viņu nemīl? Kas notiktu ja pasaka maunītos? Kā arī pārrunājam, ko pasaka māca.

Jūs radniecība	Māte	Māte	Māte
Cik Jūsu bērnam ir gadu?	3 un 5	4	4
Vai Jūsu bērnam ir māsas vai draugi, ar kuriem bērns	Jā	Nē	Brālis
Vai Jūsu ģimenē ir paradums vai tradīcija apmeklēt izrādes vai koncertus? Ja ir, kāda veida teātri Jūs apmeklējāt – leļļu,	Leļļu	Apmeklējam teātri - visbiežāk muzikālas izrādes	Leļļu teātris
Cik bieži Jūs apmeklējāt teātri vai koncertu? Kāpēc?	1x gadā	Cik vien bieži sanāk, jo teātris palīdz bērnam attīstīties pilnvērtīgi	1 reizi mēn. Lai bērnam veidojas izpratne par
Vai Jūs pārrunājat ar bērnu par teātri/koncertā redzēto? Vai apmaināties viedokļiem, kas	Jā, izrunājam visu redzēto	Jā, pārrunājam kas notika izrādē, kas patika/nepatika	Jā
Vai bērns sajūsmiņās no koncertiem un izrādēm? Kā tas	Jā, nespēj sagaidīt un pēc tam dalās iespaidos	Jā, bērns sajūsmiņās par izrādēm. Tas izpaužas kā plaudēšana līdzī, dziedāšana līdzī	Jā
Kā Jūs izturaties par to, ka uz pirmsskolas izglītības iestādi atbrauc kādi viesmākslinieki ar	Atbalstu	Izturo pozitīvi. Jā, bērns to apmeklē.	Jā, apmeklē, bet parasti tās ir nekvalitatīvas
Vai Jūsu bērns ikdienā rotalājas, iejūtoties kādā lomā? Piemēram, ka viņš ir policists un tagad Jums uzliks sodu par atstātu	Brālis ar māsu abi spēlē lomu spēles, slīknie pret labajiem, spēlējās mājās, vai pavāros, utt.	Jā, viņam patīk iejusties lomās. Tas izpaužas kā gērbšanās kā tam tēlam, runas veids, mīmika. Ir bijis, ka bērns tēlo dinamozauru un izdveš tādas skanās kā dinamozauram	Jā, protama, regulāri arestē
Vai Jūsu bērns labprāt spēlē lomu rotaļas? Kādas viņam	Mājas, pavāriņi,	Jā, spēle un visvairāk viņam patīk spēlēt dinamozauru parku un mašīnu sacīkstes ar vecākiem un citiem bērniem.	Jā. Visbiežāk tie ir multieņu varoņi
Vai Jūs labprātāk ar bērnu skatītos kādu TV pārraidi par aktieriem, teātra vēsturi nekā	Nelabprāt	Viņš vairāk dotu priekšroku kādai mākslas filmai, jo 5gadniekam diez vai ļoti piesaistītu filma par aktieriem vai teātra vēsturi.	Nē
Kad pa TV rāda kādu bērnu raidījumu multfilmu, bērnu	Skatoties pēc apstākļiem, ir kad skatāmies kopā, ir kad neslēdzu iekšā, ir	Es, protams, nēļauju skatīties visu pēc kārtas. Taču atļauju noskatīties kādu multfilmu vai bērna filmu. To atļauju, jo ik pa laikam bērnam, manuprāt, ir	Dažreiz skatāmies kopā, jo bērnam patīk..
Vai Jūsu mājās ir kāda pasaka diska veidā? Kāda? Vai bērns	Nē, nav	Nav	Nē.
Vai Jūs un Jūsu bērns	Nē	Nespēlējām teātri, ja nu tikai bērns iejūtas kādā tēlā un pats izspēlē.	Nē
Vai Jūs lasiet bērniem pasaku grāmatas? Vai viņam tās	Jā, lasām gandrīz katru dienu. Bieži pārrunājam sižetu.	Jā, lasu bērnam pasaku grāmatas. Jā, viņam tās patīk, pat ļoti. Pēc pasakas pārrunājam kas notika pasakā, kas patika vai nepatika utt.	Lasām katru vakaru. Ļoti patīk

Māte	Jūs radniecība	Māte	Māte	Tēvs
3	Cik Jūsu bērnam ir gadu?	3		3
Draugi	Vai Jūsu bērnam ir māšas vai draugi, ar kuriem bērns rotaļājas?	Jā-brālis		Jā.
Leļļu teātris	Vai Jūsu ģimenē ir paradums vai tradīcija apmeklēt izrādes vai koncertus? Ja ir, kāda veida teātri Jūs apmeklējāt – leļļu, muzikālo, operu utt.?	Jā, apmeklējām. Patiešām maziņiem, īsensons, leļļu teātris.	Jā, leļļu teātri un operu.	
2 reiz mēnesī, meitai ļoti patīk!	Cik bieži Jūs apmeklējāt teātri vai koncertu? Kāpēc?	Reizi mēn., lai bērns iemācos klausīties, skaņģit. Lai zin kultūras dzīvi.	Reizi mēn., lai bērns iemācos klausīties, skaņģit. Lai zin kultūras dzīvi.	Pāris reizes gadā. Biežāk nesanāk, jo nav laika.
Jā, noteikti, meita visu atlikušo dienu par to runā parasi.	Vai Jūs pārrunājat ar bērnu par teātri/koncertā redzēto? Vai apmaināties viedokļiem, kas patīka un nepatīk?	Jā	Jā	Jā, bērniem patīk.
Meita par tām runā atlikušo dienu, un pēc pāris dienām atgādina par to.	Vai bērns sajūsmainās no koncertiem un izrādēm? Kā tas izpaužas?	Jā, pārsvarā patīk. Tad pēc laiciņa stāsta ko redzējis vai dzirdējis, man liekas ka tie ir lielākie iespaidi.	Jā, pārsvarā patīk. Tad pēc laiciņa stāsta ko redzējis vai dzirdējis, man liekas ka tie ir lielākie iespaidi.	Sit plaukstas un pēc izrādes ilgi runā par redzēto.
Ļoti patīk! Esmu tikai par!	Kā Jūs izturāties par to, ka uz pirmsskolas izglītības iestādi atbrauc kādi viesmākslinieki ar teātra izrādi? Vai Jūs tos iedziedā?	Patīk, atbalstu. Jā apmeklē.	Patīk, atbalstu. Jā apmeklē.	Apmeklē. Pozitīvi.
Tēlo policistu un Prasa dokumentus, naidīgu! Tēlo burvi, izmantojot burvju kociņu, mēdz atdarināt dzīvniekus!	Vai Jūs bērns ikdienā rotaļājas, iejūtoties kādā lomā? Piemēram, ka viņš ir policists un tagad Jums uzliks sodu par atstātu trauku?	Bieži nē, bet ir reizes kad spēlējam. Biežāk ar brāli spēlē.	Bieži nē, bet ir reizes kad spēlējam. Biežāk ar brāli spēlē.	Jā, ir gan policisti, gan princes un arī supervaroņi.
Visādas, patīk diktēt, kas jādara!	Vai Jūsu bērns labprāt spēlē lomu rotaļas? Kādas viņam visvairāk patīk spēlēt?	Patīk policists un sliktais.	Patīk policists un sliktais.	Atkarībā no bērna. Patīk policisti un supervaroņi, bet
Ja meitai patīktu, tad jā!	Vai Jūs labprātāk ar bērnu skatītos kādu TV pārraidi par aktrīcēm, teātra vēsturi nekā skatītos kādu mākslas raidījumu multfilmu, bērnu filmu, ko Jūs vēlaties skatīties?	Kādu reizi varētu arī šādu raidījumu skatīties.	Kādu reizi varētu arī šādu raidījumu skatīties.	Nē, bērnam neinteresē tādas pārraides.
Skatāmies kopā ar bērnu, ja ir brīvs brīdis!	Kad pa TV rāda kādu bērnu raidījumu multfilmu, bērnu filmu, ko Jūs vēlaties skatīties?	Ir reizes kad skatāmies kopā, uztaisam savu kinoteātri. Ir kad uzlieku lai vienkārti paskatās, tas varu	Ir reizes kad skatāmies kopā, uztaisam savu kinoteātri. Ir kad uzlieku lai vienkārti paskatās, tas varu	Strādāju, jo ir miers un bērni skatās tv.
Diemžēl nav! Mēs stāstām Pasakas!	Vai Jūsu mājās ir kāda pasaka diska veidā? Kāda? Vai bērns to vēlas klausīties?	Ir, bet mājās neesam klausījušies. Braucot mašīnā sanāk paklausīties. Runcis zābakos, pelnrušķīte.	Ir, bet mājās neesam klausījušies. Braucot mašīnā sanāk paklausīties. Runcis zābakos, pelnrušķīte.	Nav.
Laikam vairāk lomu spēles, tējas	Vai Jūs un Jūsu bērns mājās vēlaties spēlēt lomu spēles, tējas?	Ar omi, ēnu teātri.	Ar omi, ēnu teātri.	Ar zvēriem rāda teātri.
Lasām pasaku grāmatas un arī stāstam izdomātas pasakas! Mazajai ļoti	Vai Jūs lasiet bērniem pasaku grāmatas? Vai viņam tās patīk? Vai Jūs vēlaties lasīt pasakas?	Jā lasam, uz gulēšanas laiku. Jā patīk ka lasa. Jā kad interesē tad uzdod jautājumus.	Jā lasam, uz gulēšanas laiku. Jā patīk ka lasa. Jā kad interesē tad uzdod jautājumus.	Lasām un grāmatas patīk, bet daudzas pasaku grāmatas ir arī

Māte	Māte	Māte
3	2,5	3
ir daži draugi, bet reti tiekas	Jā	Māsa
leļļu teātri 1x gadā apmeklējam, un brīvdabas koncertus vasarās apmeklējam	Līdz šim neesam vēl apmeklējuši	Neesam apmeklējuši, jo nav līdz šim kaut kā izdevies, laika trūkuma dēļ.
teātri leļļu, ja sanāk varbut līdz 3 reizēm gadā, jo pie kultūras bērni ieradina brīvdabas koncerti, jo vasarā ārā tie ir forši jā pārrunājam, vienmēr patīk	Vēl neesam apmeklējuši	Neesam vēl bijuši
lūkā, un prasa vēl no sajūsmas	Neesam apmeklējuši	Skatoties multenes pārrunājam redzēto
es esmu tikai par	Atbalstu	Sajūsmināmies par visu, par redzētajām multfilmām, parasti, tas izpaužas ar priekšpliniem iekļiedzieniem.
nav manīts	Vēl nē	Esmu par, tas ir ļoti jauki, ja tādi ir, apmeklē vienmēr.
tikai esot kādam dzīvniekam	Vēl nespēle	Reizēm iejūtas mājas bosa lomā, grib visus izkomandēt
šaubos, vai mazajam tas interesētu	Jā	Šad tad, mājas policists, aktieris
ja ir interese bērnam tad skatāmies kopā, ja laiks ir brīvs,	Skatāmies un būtiskāko parunājam	TV pārraidi par aktieriem
nav	Nav	Nav
dzīvnieku teātri, rāpo kā kakšis, Kā suns	Spēlē mammas	Reti, uz rokām velk zeķes un pārējiem rāda savu šovu
jā lasu, patīk kad lasa, pārrunājam	Lasu, bet neilgi, bērnam patīk skatīties tagad	Pasaku grāmatas tiek lasītas arī pārrunātas, dikti patīk.

Māte
3
Nē
Šobrīd neapmeklējam bērna nelielā vecuma dēļ. Domājam drīz sākt ar leļļu teātri.
Pagaidām apmeklētī tikai brīvdabas pasākumi bērniem bērnu svētku vai pilsētas svētku ietvaros.
Atteiksmi pret notiekošo izrāda ar rīcību, jo valoda vēl nav līdz niansēm pilnveidota.☺
Iepriekš apmeklētajos bērnu uzvedumos brīvdabā sajūsmu nav izrādījis, vien nelielu zīpkāri. Cilvēki maskās līdz šim bērnu neclaudz biedējuši.
Izturos pozitīvi, bērns apmeklē šīs izrādes.
Iejūtas lomās, visbiežāk atdarina čēt gatavošanu ar elektriskām ierīcēm, putošānu, blenderēšanu utml. Kopš helovīna pats tēlo spociņu, ietīnoties palagā vai kopā ar vecākiem iet to meklēt uz tumšāko istabu. Par atstātiem traukiem un līdzīgām lietām norāji vecākus ar- nu, nu! Atdarina vilku uzceļot no kastēm māju un mēģinot to nopūst, tas no bērnu dārzā stāstītās pasakas par 3 sivēntīņiem.
Neesam spēlējuši.
Ar bērnu kopā šobrīd skatāmies tikai multfilmās.
Skatāmies kopā. Izskaidrojam saturu, ja tajā ietverta kāda mācība. Tulkojam, jo bieži skatāmies multfilmās svešvalodās.
Nav
Nespēlējam. Lai atbildētu uz jautājumiem, īsti neizprotu, ar ko atšķiras lomu rotaļas no teātra spēlēšanas mājās
Cenšos lasīt. Izteiksmīgi un rādot ilustrācijas. Pagaidām bērnam galvenokārt interesē ilustrācijas, nevis teksta klausīšanās.

Aptaujas jautājumi

Labdien, god. vecāk!

Mani sauc Ineta Rībena. Es esmu LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes pirmsskolas izglītības skolotāja programmas studente. Sava bakalaura darba ietvaros veicu pētījumu par bērnu sadarbības prasmju sekmēšanu bērniem dramatisācijas rotaļā pirm skolā. Sakarā ar ārkārtas situāciju Latvijā nevaru veikt pētījumu klātienē, tāpēc aicinu Jūs atbildēt uz manis uzdotajiem jautājumiem.

1. Jūs radniecība – māte, tēvs.
2. Cik Jūsu bērnam ir gadu?
3. Vai Jūsu bērnam ir māsas vai draugi, ar kuriem bērns rotaļājas.
4. Vai Jūsu ģimenē ir paradums vai tradīcija apmeklēt izrādes vai koncertus? Ja ir, kāda veida teātri Jūs apmeklējat – leļļu, muzikālo, operu utt.? Ja nav, tad kādēļ neapmeklējat?
5. Cik bieži Jūs apmeklējat teātri vai koncertu? Kāpēc?
6. Vai Jūs pārrunājat ar bērnu par teātri/koncertā redzēto? Vai apmaināties viedokļiem, kas patika un kas nē.
7. Vai bērns sajūsminās no koncertiem un izrādēm? Kā tas izpaužas?
8. Kā Jūs izturaties pa to, ka uz pirmsskolas izglītības iestādi atbrauc kādi viesmākslinieki ar teātra izrādi? Vai bērns to apmeklē?
9. Vai Jūsu bērns ikdienā rotaļājas, iejūtoties kādā lomā? Piemēram, ka viņš ir policists un tagad Jums uzliks sodu par atstātu trauku istabā. Kā tas izpaužas?
10. Vai Jūsu bērns labprāt spēlē lomu rotaļas?
11. Vai Jūs labprātāk ar bērnu skatītos kādu TV pārraidi par aktieriem, teātra vēsturi nekā skatītos kādu mākslas filmu?
12. Kad pa TV rāda kādu bērnu raidījumu multfilmu, bērnu filmu, ko Jūs dariet? Kāpēc?
13. Vai Jūsu mājās ir kāda pasaka diska veidā? Kāda? Vai bērns to klausās? Cik bieži?
14. Vai Jūs un Jūsu bērns mājās spēlē teātri? Kā tas izpaužas?
15. Vai Jūs lasiet bērniem pasaku grāmatas? Vai viņam tās patīk? Vai Jūs pārrunājat pasakas sižetu?

GALVOJUMS

Es, Ineta Rībena

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā. Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums:

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs izstrādāts
(atbilstoši pasvītrot)

LU _____
(fakultāte)

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors _____
(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba	zinātniskais	vadītājs
_____	_____	_____
paraksts)	(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds,	

Kvalifikācijas darbs / Bakalaura darbs / Diplomdarbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20____.gada _____ sēdē, protokola Nr.
_____.

vērtējums _____
(vērtējums) (vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma
komisijas

priekšsēdētājs

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)

